

**POLITIKA ZAPOŠLJAVANJA
GRADA KRUŠEVCA**

**OSVRT I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE
LOKALNOG AKCIONOG
PLANA ZAPOŠLJAVANJA
IZ PERSPEKTIVE UNAPREĐENJA
POLOŽAJA ŽENA**

Tokom 12 godina postojanja, *Udruženje žena Peščanik* bavilo se različitim aspektima ženskih prava i položaja žena, uključujući i njihov ekonomski status. Otvarale smo pitanja koja su u našoj lokalnoj zajednici bila zaključana stereotipima, omalovažavanjem, nipodaštavanjem i patrijarhatom. Na tom putovanju kroz otkrića, saznanja, iskustva, radovanja, sretale smo sjajne feministkinje, aktivistkinje i teoretičarke od kojih smo učile i sa kojima smo razmenjivale stavove i iskustva. Hvala im.

Zahvaljujemo i *Norveškoj narodnoj pomoći* i njenoj kancelariji u Beogradu, *Poslovnoj asocijaciji žena PAŽ*, Novi sad, kao i profesorki Tatjani Đurić Kuzmanović što su nas upoznali/e sa, nama te 2007. i 2008. godine, nepoznatim terminima i oblastima: *feministička ekonomija, ekonomija nege, rodno budžetiranje, rodno osetljiv budžet, segregacija, alokacija, rodna dimenzija i perspektiva...* dragocenim za razumevanje nejednakosti između žena i muškaraca u društvu.

Naša zahvalnost pripada i *Autonomnom ženskom centru*, Beograd, timu *Dobrih praksi* sa kojima smo 2010. saradjivale u projektu „Siromaštvo u Srbiji: odgovorna vlada i rodna ravnopravnost“. Ponosne smo na doprinos istoimenoj publikaciji o rezultatima istraživanja i rodne analize lokalnih budžeta, koje su sprovele aktivistkinje ženskih prava iz ukupno 6 gradova, uključujući i Kruševac u čijem je budžetu aktivistkinja *Peščanika* „tragala“ za izdvajanjima za nauku, kulturu i umetnost.

Zahvaljujemo, posebno, UN Women - Agenciji za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena i njenoj predstavnici za Srbiju, Neveni Ivanović, na podršci, savetima, sugestijama, inicijativama i predlozima u realizaciji projekta „Urođnjavanje politike zapošljavanja u Kruševcu“ u okviru kojeg smo analizirale Lokalni akcioni plan zapošljavanja i sačinile mere za njegovo unapređenje. To bismo teško uradile bez odličnih treninga koje su facilitirale Aleksandra Vladisavljević, Sanja Nikolin i Biljana Maletin prenoseći nam znanja i iskustva u oblastima analize ekonomskog položaja

žena, rodnog budžetiranja i javnog zagovaranja, kao i koleginica iz drugih nevladinih organizacija sa kojima smo delile dileme i radost rešenja.

Zahvaljujemo, dalje, na učešću u treninzima, u istraživanju i definisanju / razmatranju mera za unapređenje Lokalnog akcionog plana zapošljavanja u Kruševcu: tadašnjim članicama Saveta za rodnu ravnopravnost Ivani Lukanović, Verici Petronijević i Dušici Bojović i odbornicama Skupštine Kruševca Angelini Milosavljević, Dragici Obradović, Ljiljani Stojanović i Mirjani Ćirić, Nacionalnoj službi zapošljavanja u Kruševcu i njenom direktoru Predragu Markoviću, Lokalnom savetu za zapošljavanje i njegovom potpredsedniku Miroslavu Smiljkoviću, nedeljniku *Grad*, Kancelariji za lokalni ekonomski razvoj, kao i našim prijateljicama, aktivistkinjama organizacija *Romano alav* i *Romani cikna*, Slađani Tairović i Snežani Živković.

Tim Udruženja žena Peščanik

SADRŽAJ

1. UVOD (O PROJEKTU I PUBLIKACIJI)	9
Cilj publikacije	10
Kome je publikacija namenjena	11
Metodologija rada na projektu	11
2. POLOŽAJ ŽENA U SRBIJI	19
2. 1. Zakonodavni okvir	19
Međunarodni (zakonski) standardi	19
Domaće zakonodavstvo	19
2. 2. Tela i mehanizmi	20
Državni nivo	20
Pokrajinski nivo	20
Lokalni nivo	20
2. 3. Praksa / stvarnost	21
Opšte napomene	21
Zapošljavanje	21
Obrazovanje	22
Zdravlje	22
Medijsko predstavljanje žena	23
Nasilje prema ženama	24
Odlučivanje	24
2. 4. Žene i budžeti	25

3. GRAD KRUŠEVAC – opšte karakteristike	27
3. 1. Demografski podaci	27
3. 2. Ekonomski pokazatelji	28
Privredni subjekti	29
Spoljnotrgovinska razmena	29
Zarade	29
Zaposlenost / Nezaposlenost – osnovni podaci	30
3. 3. Obrazovanje	30
Obrazovna struktura stanovništva	31
3. 4. Odlučivanje	32
3. 5. Razvojni dokumenti i planovi i rodna ravnopravnost	32
3. 6. Nevladin sektor	34
4. AKTIVNA POLITIKA ZAPOŠLJAVANJA GRADA KRUŠEVCA – pregled i osvrt	36
4. 1. Nacionalna aktivna politika zapošljavanja	36
4. 2. Lokalni akcioni plan zapošljavanja, Kruševac, za 2010.	36
Realizacija, sredstva	37
Zahtevi	38
4. 3. Lokalni akcioni plan zapošljavanja, Kruševac, za 2011.	40

Savet za zapošljavanje	40
Cilj Lokalnog akcionog plana	41
Programi i sredstva	42
Kontekst – Zaposlenost / Nezaposlenost	42
Nezaposlenost	43
Struktura nezaposlenih	43
Identifikovanje osetljivih i teže zapošljivih kategorija	45
Odnos ponude i potražnje na tržištu rada	45
Tehnološki višak i korisnici/e novčane naknade	46
Realizacija Lokalnog akcionog plana	46
Proces konkurisanja	46
Programi u okviru Plana	47
Ukupna realizacija, sva tri programa	48
Realizacija pojedinačno, po programima	50
4. 4. Lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2010. i 2011. – uporedni pregled	56
Početak realizacije	56
Broj zahteva	56
Zaključak	59
4. 5. Lokalni akcioni plan zapošljavanja u 2012. – opšte napomene	61
Usvajanje i vrednost	61
Raspisivanje poziva	62
5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PREPORUKE	63
5. 1. Opšte napomene	63

5. 2. Izrada preporuka	64
Preporuke Gradskoj upravi Kruševca	65
Preporuke Gradskoj upravi i Savetu za zapošljavanje Kruševca	65
Preporuke Gradskoj upravi, Savetu za zapošljavanje i Nacionalnoj službi zapošljavanja, filijala u Kruševcu	66
Prilozi	73

1. UVOD: O projektu i publikaciji

Publikacija **Politika zapošljavanja grada Kruševca – Osvrt i preporuke za unapređenje Lokalnog akcionog plana zapošljavanja, iz perspektive unapređenja položaja žena** deo je projekta **Urođnjavanje politike zapošljavanja (grada) Kruševca**, koji je *Udruženje žena Peščanik* implementiralo od maja 2011. do jula 2012., u partnerstvu sa lokalnim savetom za rodnu ravnopravnost i regionalnim nedeljnikom *Grad*.

Projekat je imao za cilj doprinos povećanju transparentnosti i odgovornosti za trošenje sredstava iz gradskog budžeta u Kruševcu, posebno u oblasti zapošljavanja. Realizovan je uz podršku *Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena*¹. Sredstva za realizaciju obezbedjena su iz Fonda, osnovanog u okviru Programa Ujedinjenih nacija za razvoj „Jačanje mehanizama odgovornosti u javnim finansijama“².

Projektni okvir

Već spomenuta analiza naknada iz budžeta Kruševca za obrazovanje, kulturu, nauku i sport u okviru učešća u projektu „Za smanjenje siromaštva u Srbiji: Rodna ravnopravnost i odgovorna vlada“, 2010., pokazala je da lokalna uprava ne prepoznaje probleme i potrebe žena u tim oblastima, tako da su izostale i mere za njihovo rešavanje, kao i adekvatno izdvajanje sredstava iz budžeta³.

¹ www.one.un.org

² www.undp.org.rs, U pozivu za podnošenje projekata navodi se da se ovaj program u Srbiji sprovodi u partnerstvu sa Upravom za javne nabavke, Kancelarijom Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Državnom revizorskom institucijom, uz finansijsku podršku Kraljevine Norveške

³ „Za smanjenje siromaštva u Srbiji: Rodna ravnopravnost i odgovorna vlada“, AŽC, Beograd 2010, str.26

Udruženje žena Peščanik je u 2010-toj, bilo i jedna od 24 organizacije u kampanji „Za fond – protiv neravnopravnosti“⁴, takodje u okviru projekta „Za smanjenje siromaštva“ sa fokusom na pravedniju raspodelu i transparentniju potrošnju budžetskih sredstava, a u skladu sa Nacionalnom strategijom za poboljšanje položaja žena i unapređivanje ravnopravnosti polova.

„Unapređenje socijalnih i ekonomskih prava žena“, (januar 2010 – decembar 2013), kao jedan od 2 projekta koji UN Women Agencija Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena sprovodi u Srbiji, *Peščanik* je prepoznao kao program koji pruža okvir za nastavak bavljenja pitanjem odgovornosti za trošenje sredstava iz lokalnog budžeta. Naime, cilj tog projekta UN Women, u okviru kojeg je i *Peščanik* dobio podršku da implementira svoj projekat „Urodnjavanje politike zapošljavanja grada Kruševca“, je između ostalog, integrisanje rodne perspektive u razvoj politika, pružanje usluga i budžetske procese kako bi se obezbedila jednaka ekonomska i socijalna prava za žene. U tom smislu, UN Women podržava jačanje kapaciteta ženskih organizacija za lobiranje i uticaj na usvajanje i sprovođenje relevantne regulative, politika i mera kako bi se, i na taj način, obezbedilo uvažavanje potreba žena i unapređenje ženskih ekonomskih i socijalnih prava.

Cilj publikacije

Publikacija **Politika zapošljavanja grada Kruševca – Osvrt i preporuke za unapređenje Lokalnog akcionog plana zapošljavanja, iz perspektive unapređenja položaja žena** ima za cilj da doprinese unapređenju politike zapošljavanja u lokalnoj zajednici. Konkretno, želimo da:

1) motivišemo organe gradske uprave da politike u oblasti zapošljavanja kreiraju, donose i primenjuju na osnovu sveukupno i sistematski ispitanih i analiziranih potreba nezaposlenih osoba, i

⁴ www.zafondzazene.org

žena i muškaraca, ponude na tržištu rada, kao i sa stanovišta razvoja zajednice

2) inspišemo građanske organizacije, grupe, pojedinke i pojedince da učestvuju u kreiranju i donošenju budžeta i nadgledaju njegovu raspodelu i trošenje

3) promovišemo upotrebu rodne statistike i rodne analize za izradu i sprovođenje kvalitetnih i odgovarajućih razvojnih dokumenata, planova i programa

Kome je publikacija namenjena

Publikacija je namenjena donosiocima/teljama odluka na lokalnom nivou u sferi zapošljavanja: gradskoj upravi, Savetu za zapošljavanje, Nacionalnoj službi zapošljavanja - filijala Kruševac, ali i predstavnicima/cama drugih službi, organa i tela kao što su Savet za ravnopravnost polova, Kancelarija za mlade, Nacionalni savet Roma i Romkinja.

Publikacija je namenjena i drugim učesnicima/cama javnog i političkog života koji se bave pitanjem zapošljavanja, ljudskih i posebno ženskih prava, kao i građanskim inicijativama, nevladinim organizacijama, društvenim i / ili ženskim grupama.

Na kraju, i najšira javnost, odnosno pojedinci i pojedinke mogu, zahvaljujući ovoj publikaciji, dobiti određene informacije i saznanja i biti ohrabreni da učestvuju i nadgledaju usvajanje i sprovođenje politika i analiziraju njihov efekat u lokalnoj zajednici.

Metodologija rada na projektu “Urođnjavanje politike zapošljavanja grada Kruševca”

Rad na projektu obuhvatio je 3 grupe aktivnosti:

1. Edukativne
2. Istraživačke
3. Javno zagovaranje

Tabela 1 - Prikaz aktivnosti

Grupa aktivnosti	Pojedinačne aktivnosti	Učesnici/e	Vreme realizacije
1. Edukacija	<p>1.1. Tri (3) seminara: Lokalne politike i rodno budžetiranje, Rodna analiza, formulisanje preporuka i akciono planiranje i Rodna ravnopravnost i socio ekonomski razvoj</p> <p>1.2. Deset (10) radionica o ženskim pravima, rodnoj analizi i budžetiranju, javnom zagovaranju i LAPZ-a</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Predstavnici/ce Saveta za zapošljavanje - Predstavnice Saveta za rodnu ravnopravnost - Predstavnice NSZ, Kruševac - Odbornice Skupštine grada - Članice NVO - Članice projektnog tima 	Juni - Decembar 2011
2. Istraživanje	<p>2.1. Anketiranje korisnica programa samozapošljavanja u 2010 i nezaposlenih žena na evidenciji NSZ</p> <p>2.2. Prikupljanje, obrada i analiza podataka o realizaciji LAPZ-a u 2011</p> <p>2.3. Izrada zaključaka, preporuka i predloga</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Članice projektnog tima - Učesnice seminara i radionica iz gradske uprave i Saveta za rodnu ravnopravnost - Odbornice Skupštine grada - Članice NVO 	Sve vreme trajanja projekta

3. Javno zagovaranje	3.1. Osnivanje Komisije za poboljšanje socio ekonomskog položaja žena 3.2. Slanje komentara i predloga za unapredjenje LAPZ-a Savetu za zapošljavanje i gradskoj upravi 3.3. Informisanje javnosti o rezultatima prikupljanja i obrade podataka	- Članice projektnog tima - Članice Saveta za rodnu ravnopravnost - Odbornice Skupštine Grada - Članice NVO - Nedeljnik <i>Grad</i>	Od septembra 2011. do kraja projekta
----------------------	---	---	--------------------------------------

1. Edukativne aktivnosti

U cilju rodne senzibilizacije donosilaca/teljki odluka, pre svega u oblasti zapošljavanja, na lokalnom nivou, *Peščanik* je u okviru projekta **Urođnjavanje politike zapošljavanja u Kruševcu** predvideo edukaciju o položaju žena i rodnoj ravnopravnosti, rodnoj analizi i rodnom budžetiranju i javnom zagovaranju. 3 seminarara i 10 dvočasovnih radionica imali su za cilj da učesnice/ke snabdeju znanjima i informacijama o ženskim pravima i veštinama za analizu javnih politika. Cilj radionica bio je da prodube znanje stečeno na seminarima u konkretnim situacijama vezanim za Lokalni akcioni plan zapošljavanja, odnosno za analizu i definisanje preporuka za njegovo unapređenje.

Učesnici i učesnice seminarara i radionica bili su predstavnici/e organa i tela, koji učestvuju u kreiranju i donošenju

Lokalnog akcionog plana za zapošljavanje (u daljem tekstu LAPZ): Saveta za zapošljavanje, NSZ gradske filijale, odbornice gradske skupštine, članice Saveta za rodnu ravnopravnost i nevladinih organizacija koje se bave ženskim pravima, *Romano alav* i *Romani cikna* i *Udruženje žena Peščanik*, kao i članice projektnog tima.

2. Istraživačke aktivnosti

Ova faza podrazumevala je prikupljanje informacija i podataka o efektima realizacije programa iz LAPZ-a u 2011. godini, kao i kratak osvrt na realizaciju Plana u 2010-toj.

Istraživanje je obavljeno kroz:

- Razgovor sa korisnicama subvencija iz programa samozapošljavanje 2010 i ženama na evidenciji gradske filijale NSZ
- Prikupljanje podataka o načinu donošenja LAPZ-a
- Analizu teksta, odnosno odredbi dokumenta LAPZ-a
- Praćenje dinamike realizacije LAPZ-a

Razgovor / anketiranje žena – Fokus grupe

Za potrebe istraživanja efekata i dostupnosti programa LAPZ-a, razgovarale / anketirale smo 35 žena, podeljenih u 2 fokus grupe. Jednu fokus grupu činile su žene koje su koristile sredstva iz programa samozapošljavanja u 2010. godini, a drugu nezaposlene žene na evidenciji NSZ u 2011.

Tabela 2 – Fokus grupe

Fokus grupa	Broj žena
Korisnice sredstava programa samozapošljavanja	10
Nezaposlene žene, na evidenciji NSZ	25
Ukupno	35

Prva fokus grupa, kao što se vidi, bila je sastavljena od 10 korisnica sredstava iz programa samozapošljavanja, LAPZ za 2010. Uпитnik za ispitanice obuhvatao je pitanja o pokrenutom poslu / biznisu: vrsta, potrebna sredstva i održivost.

Drugu fokus grupu činilo je 25 nezaposlenih žena na evidenciji NSZ, filijala Kruševac. Pitanja su imala za cilj da omogućе uvid u informisanost ovih žena o postojanju i mogućnostima koje nudi Lokalni akcioni plan zapošljavanja.

Tabela 3 – Fokus grupa nezaposlene žene

Obrazovanje	Broj žena
Osnovna škola	7
3. stepen obrazovanja	6
4. stepen, srednja škola	6
Viša / visoka škola	6
Ukupno	25

Među ispitanicama, 13 žena ili 76% na posao čeka duže od 10 godina, dok je 6 pohađalo neki od programa dokvalifikacije u organizaciji NSZ. Prema onome što su izjavile, najmanje jedanput godišnje konkurišu za posao a neke se javljaju i na 6 različitih konkursa tokom godine.

Način donošenja, dinamika i efekti realizacije LAPZ-a u 2011

Za potrebe ove vrste istraživanja koristile smo podatke dobijene od gradske filijale NSZ, Saveta za zapošljavanje i Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, Kruševac.

Cilj je bio da dobijemo odgovore na sledeća pitanja:

- ko učestvuje u donošenju Lokalnog akcionog plana zapošljavanja; ko čini sastav Saveta za zapošljavanje, koliko žena, a

koliko muškaraca; da li se organizuje javna rasprava, ako se organizuje ko je organizuje i gde; da li je javnost upoznata sa javnom raspravom i sa dokumentom,

- koje akcije Savet za zapošljavanje preduzima da bi nezaposlene osobe upoznao sa mogućnošću konkurisanja za sredstva iz Plana,

- ko se prijavljuje na konkurs i za programe, koliko muškaraca, koliko žena po programima, kakvi su kriterijumi za zapošljavanje, da li postoje afirmativne mere za pripadnike/ce teže zapošljivih kategorija kao što su Romi i Romkinje, osobe sa invaliditetom, starije osobe, žene...

- kakvo je krajnje izvršenje LAPZ-a, koliko je novca potrošeno i za koje programe; koliko je žena a koliko muškaraca dobilo posao u okviru programa LAPZ-a i kakav je brojčani odnos prijavljenih kandidata/kinja i onih koji su dobili sredstva

- šta se posle isteka perioda od godinu dana, koliko traje finansiranje određenih programa, dogodilo sa korisnicima/cama sredstava.

3. Javno zagovaranje

Udruženje žena Peščanik podnelo je Savetu za rodnu ravnopravnost inicijativu za osnivanje Komisije za poboljšanje socio ekonomskog položaja žena na lokalnom nivou smatrajući da bi postojanje takvog tela doprinelo rodnom senzibilisanju lokalnih politika.

Komisija je formirana na sednici Saveta 28. 09. 2011. godine. Odlučeno je da njen sastav čine 3 članice Saveta, 2 odbornice, 4 članice nevladinih organizacija (*Romano alav* - 1, *Romani cikna* -1, *Peščanik* - 2) i predstavnica (partnerske) medijske kuće *Grad* - ukupno 10 članica.

Komisija je zajedno sa članicama projektnog tima, analizirala prikupljene podatke o realizaciji Lokalnog akcionog plana zapošljavanja i sačinila zaključke i preporuke za njegovo unapređenje koje je dostavila Savetu za zapošljavanje, gradonačelniku, predsednici Skupštine grada, Kancelariji za lokalni

ekonomski razvoj, kao i javnosti putem saopštenja i izjava za medije. Istovremeno, više puta je prilikom grupnih i pojedinačnih susreta sa predstavnicima/cama institucija, tela i organa u oblasti zapošljavanja, lobirano u korist razmatranja i usvajanja zaključaka i predloga. Rad i nalazi projektnog tima i Komisije prezentovani su i na skupovima / sastancima / tribinama koje je *Udruženje žena Peščanik* realizovalo u okviru drugih projekata, kada je to bilo moguće i svrsishodno.

Organizacija sadržaja teksta

Prvo opisujemo situaciju u vezi sa rodnom ravnopravnošću i položajem žena u Srbiji, zatim i u Kruševcu, kroz opis zakonodavnog okvira za unapređenje ovih sfera, postojećih mehanizama i tela za rodnu ravnopravnost i navođenje podataka i primera koji ilustruju položaj žena i stanje rodne ravnopravnosti u različitim oblastima.

Naredna celina obuhvata opis i analizu sprovođenja Lokalnog akcionog plana zapošljavanja (u daljem tekstu LAPZ), pokušavajući da odgovori na pitanja, na primer, kakva je bila procedura konkurisanja i donošenja odluke o dodeli subvencija, kako su raspodeljena sredstva iz Fonda za subvencioniranje ukupno, a kako pojedinačno po programima i šta govori uporedna analiza o ženama i muškarcima u svetlu realizacije LAPZ-a...

Poslednji deo publikacije, čine osvrt na proces implementacije projekta, zapažanja i komentari u vezi sa efektima Lokalnog akcionog plana zapošljavanja za 2011. godinu, kao i sugestije i predlozi donosiocima/teljicama odluka za unapređenje sličnih planova i akcija ubuduće.

2. POLOŽAJ ŽENA U SRBIJI

2. 1. Zakonodavni okvir

Međunarodni standardi

Srbija je potpisala Pekinšku Deklaraciju⁵, koja definiše potrebu poboljšanja položaja žena u 6 oblasti: zapošljavanje, odlučivanje, mediji i izveštavanje, obrazovanje, zdravlje, kao i neohodnost eliminisanja nasilja nad ženama. Srbija je prihvatila Konvenciju o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena (www.vladars.net), obavezavši se da će raditi na iskorenjivanju običaja, tradicija i diskriminatornih praksi protiv žena. Vlada Srbije rekla je *Da* i Milenijumskoj deklaraciji koja poboljšanje položaja žena stavlja na 3. mesto globalnih ciljeva razvoja do 2015.

Domaće zakonodavstvo

U članu 15, Ustav jemči jednake mogućnosti za oba pola. 2005. godine država donosi Porodični zakon i definiše mere za zaštitu od rodno zasnovanog i seksualnog nasilja. Zakon o radu, donet 2005. godine, naglašava jednake mogućnosti prilikom zapošljavanja i garantuje jednaku zaradu za jednak rad. 2009. godine, Vlada Srbije usvaja Strategiju za poboljšanje položaja žena i unapredjenje rodne ravnopravnosti, a Skupština Zakon o zabrani diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti polova. 2011., Vlada usvoja i Strategiju za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Konačno, iste godine, u izborni zakon na svim nivoima uneta je odredba da među svaka 3 imena na kandidatskoj listi jedno mora biti ime pripadnika/ca manje zastupljenog pola. Jasno je da su to u ovom trenutku žene.

⁵ (www.vladars.net/sr)

2. 2. Tela i mehanizmi

Državni nivo

2002. formirani su Savet za rodnu ravnopravnost, kao medjuresorno telo Vlade i Odbor za rodnu ravnopravnost, kao radno telo Skupštine Srbije. 2008. godine, iz sektora osnovanog godinu ranije u okviru Ministarstva za rad i socijalnu politiku, nastala je Uprava za rodnu ravnopravnost.

Institucija Zaštitnika građana uvedena je u politički život 2005. godine, ali je zaštitnik počeo da radi krajem 2007. Od oktobra 2008. do decembra 2010. godine, jedna od zamenica zaštitnika bila je odgovorna za oblast rodne ravnopravnosti. Posle njenog odlaska sa tog mesta, ono ostaje upražnjeno. 2010. godine, na osnovu Zakona o zabrani diskriminacije, fomirana je institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

Pokrajinski nivo

Briga za položaj žena u Vojvodini oličena je u postojanju i radu Sekretarijata za rad, zapošljavanje i rodnu ravnopravnost, Komisije Skupštine za ista pitanja i Zavoda za rodnu ravnopravnost.

Na nivou Vojvodine postoji i institucija Ombudsmana. Jedna od 5 njegovih zamenica/ka odgovorna je za oblast rodne ravnopravnosti.

Vojvodina je ustanovila i pokrajinsku nagradu za doprinos rodnoj ravnopravnosti.

Lokalni nivo

Prva lica i tela za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou imenovana su / formirana tokom 2002., u petnaestak gradova Srbije, uz podršku Organizacije za evropsku bezbednost i

saradnju⁶. Tek 2009. osnivanje tela, odnosno određivanje zaposlenog za obavljanje poslova u oblasti rodne ravnopravnosti, postalo je regulisano zakonom (Zakon o ravnopravnosti polova, član 39). Danas u Srbiji različiti oblici tela i mehanizama za rodnu ravnopravnost postoje u 110 opština⁷.

2. 3. Praksa / stvarnost

Uprkos postojanju pomenutih zakona, tela i mehanizama, kao i izvesnim poboljšanjima, položaj žena i dalje je veoma nezavidan u svim oblastima, nivo kulture rodne ravnopravnosti nizak a stereotipi i diskriminacija sveprisutni.

Podaci, koje navodimo u nastavku teksta, kako bismo potkrepile pomenutu tvrdnju, potiču iz *Nacionalne strategije za poboljšanje položaja žena i unapređenje ravnopravnosti polova*⁸ i publikacije Zavoda za statistiku, *Žene i muškarci u Srbiji 2011*⁹.

Opšte napomene

Prema prvim rezultatima popisa u 2011., u Srbiji živi 7 120 666 stanovnika, ali još uvek nije poznato koliko žena, a koliko muškaraca. Podaci za 2010. iz Statističkog godišnjaka Republike Srbije u 2011¹⁰ govore o 7 291 436 žitelja Srbije, od kojih žene čine 3 745 062 ili 51,4%. Njihova prosečna starost veća je od prosečne starosti muškaraca – 42,7 godina u odnosu na 40 godina.

Zapošljavanje

Iako je nesumnjivo da su i žene i muškarci žrtve takozvane tranzicije kroz koju tokom poslednje decenije prolazi Srbija, privatizacija i reforma ekonomskog sistema više su pogađale

⁶ www.osce.org/serbia

⁷ www.gendernet.org; Adresar lokalnih mehanizama

⁸ Nacionalna Strategija usvojena je februara 2009.

⁹ *Žene i muškarci u Srbiji*, Republički zavod za statistiku, 2011, *Publikum*, Beograd

¹⁰ webrzs.stat.gov.rs

žene. Naime, žena je znatno manje među vlasnicima preduzeća, posebno u visoko profitabilnim oblastima, kao i na mestima odlučivanja; prve su na udaru kada se u preduzećima „dele“ otkazi, a takođe češće odustaju od traženja posla zbog čuvanja dece i drugih ličnih i porodičnih razloga (čak 18% svih neaktivnih žena ih navodi kao razloge netraženja posla, dok isto navodi samo 3% muškaraca).¹¹

Žene čine većinu nezaposlenih – 54,3%, kao i onih koji na posao čekaju duže od 10 godina, a u posebno teško zapošljive kategorije među ženama spadaju žene starije od 50 godina, Romkinje, žene sa invaliditetom, mlade žene, žene drugačije seksualne orijentacije i izbegle i raseljene žene.

Obrazovanje

Zahvaljujući obavezi, podjednak broj devojčica i dečaka pohađa osnovno obrazovanje. Na nivou srednjeg obrazovanja, obuhvat je takođe ujednačen (međutim, treba pomenuti da je obuhvat romskih devojčica, devojčica sa invaliditetom, devojčica iz siromašnih porodica, i osnovnim i srednjim obrazovanjem, manji nego na agregatnom nivou u celoj Srbiji).

Razlike se, i to u korist žena, javljaju na nivou visokog obrazovanja. Žene čine čak 60% svih diplomiranih studenata (2009. godine), a prvi put u Srbiji je izjednačeno učešće žena i muškaraca među vlasnicima doktorskih titula. Međutim, paralelno sa ovim trendom, opstaje izražena koncentracija žena u tradicionalno „ženskim“ oblastima: obrazovanje, zdravstvo, socijalna zaštita, umetnost, dok su muškarcima zastupljeniji u područjima kao što su prirodne nauke, matematika, informatika, tehnika, gde je često više novca (i više moći!).

¹¹ "Žene i Muškarcu u Srbiji 2011", www.gendernet.rs

Zdravlje

Srbija je poslednja na listi 34 evropske zemlje po kvalitetu zdravstvene zaštite, pokazao je Evropski potrošački indeks za 2012. Medju oblastima gde je zemlja veoma loše kotirana je preživljavanje od malignih bolesti. Maligne bolesti, inače, uzrok su smrti 16% žena, dok čak 60,8% žena umire od bolesti srca i krvnih sudova, koje se, najčešće, mogu sprečiti merama primarne prevencije. Zdravstveno stanje žena, kako se navodi u Strategiji za poboljšanje položaja žena i unapredjenje rodne ravnopravnosti¹² dodatno je ugroženo trudnoćom, porođajem, materinstvom, s jedne i ekonomskom zavisnošću, neodgovarajućim merama bezbednosti i zdravlja na radu..., sa druge strane.

Medijsko predstavljanje žena

Ignorisanje žena, njihovih postignuća i aktivnosti, getoizacija ženskog iskustva (*Iz ženskog ugla, Ženska strana...*), jezičko ignorisanje i nevidljivost kroz neupotrebu ženskog roda za zanimanja, titule i funkcije, metode su kojima se diskriminišu žene u medijima. Istraživanja koja se svake pete godine sprovode na globalnom nivou¹³, pokazuju da žene čine temu u oko 25% ukupnog medijskog sadržaja a da je procenat informacija koje one nose, čiji su izvor i / ili akterke 13 (u 2010., prema pomenutom istraživanju).

Posebno nedovoljnu pažnju mediji u svojim izveštajima poklanjaju ženama starijim od 50 godina, pripadnicama manjinskih, nacionalnih i verskih grupa, ženama drugačije seksualne orijentacije, sa invaliditetom, ženama koje žive na selu...

¹² www.e-jednakost.org.rs

¹³ www.whomakesthenews.org

Nasilje prema ženama

Nasilje prema ženama je rezultat neravnoteže moći između žena i muškaraca. Najčešći vidovi nasilja prema ženama su nasilje u porodici, seksualno nasilje i trgovina ženama. Prema istraživanju Viktimološkog društva Srbije iz 2001¹⁴, svaka treća žena (30,6%) doživi fizički napad od nekog člana porodice, dok se svakoj četvrtoj (26,3%) preti nasiljem. U 27% slučajeva radi se o ponovljenom fizičkom nasilju nad ženom.

Iskustva ženskih organizacija, koje se bave pružanjem pomoći ženama u situaciji nasilja pokazuju da su nasilju posebno izložene žene iz marginalizovanih i višestruko diskriminiranih grupa, kao što su Romkinje, žene sa invaliditetom, žene koje žive u istopolnim zajednicama, žene sa psihički izmenjenim ponašanjem, sa HIV-om, hronične bolesnice, žene zavisne od alkohola i medikamenata, izbegle i raseljene žene, žene žrtve rata i druge pripadnice višestruko marginalizovanih grupa...

Odlučivanje

Nakon izbora u maju 2012., održanih po zakonu u kojem je propisano da među svaka tri imena na kandidatskim listama jedno mora biti ime osobe manje zastupljenog pola, broj poslanica u skupštini Srbije je 82 što čini 32,8 % dok je broj žena u novoj Vladi Srbije 5 - 4 ministarke i jedna potpredsednica - od ukupno 19 članova/ca što je nešto više od 26% ukupnog broja.

Kada je reč o lokalnim skupštinama, u vreme izrade brošure, u mnogim gradovima one nisu bile još formirane, ali je realno očekivati da broj žena bude veći nego u prethodnom sazivu. U Kruševcu na primer, u kojem je nova gradska vlast formirana početkom jula, od 70 odborničkih mesta, 25 je pripalo ženama ili blizu 36%. Medjutim na poziciji gradonačelnika,

¹⁴ Izvor: Strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima

njegovog zamenika, predsednika skupštine je muškarac. Svi članovi Gradskog veća, takodje su muškarci.

2. 4. Žene i budžeti

Analizirajući javne politike u oblasti nasilja prema ženama, autorke publikacije *Mapiranje praznine*¹⁵ primećuju, između ostalog, da „strateški dokumenti u toj oblasti nisu usaglašeni“ a da takozvana rodna neutralnost Strategije razvoja socijalne zaštite ima „značajne implikacije na praksu: aktivnosti i sredstva na državnom i lokalnom nivou ne fokusiraju se na žene kao ciljnu grupu, čak ni u oblasti zaštite od zlostavljanja i nasilja u porodičnom kontekstu... Razvojni planovi i dokumenti u Srbiji su *jednopolnog* karaktera i ne postoji potvrda o ženama kao aktivnim učesnicama u društvenim promenama“¹⁶.

Feminističke aktivistkinje i ekonomistkinje u različitim delovima sveta nalaze da se budžeti predlažu i donose u uskim muškim krugovima i troše bez (pune) kontrole građanki i građana. Zašto je tako? Kome su budžeti namenjeni? Zbog koga se prave, donose i troše? Šta je posledica nedovoljne transparentnosti? Da li je transparentnost važna samo zbog polaganja računa građankama i građanima? Ili i zbog efikasnijeg trošenja sredstava, utvrđivanja i vidljivosti prioriteta i praćenja rezultata i donetih politika i mera?

Budžet se može definisati na mnogo načina, u zavisnosti od toga koji njegov aspekt / karakteristiku želimo da naglasimo, ali je neosporno da je budžet politička odluka. To je odluka vlade o prihodima i rashodima, o tome kako se prvi prikupljaju a drugi raspodeljuju.

Budžet pokazuje prirodu društva, govori kakve su javne politike, šta se smatra važnim a šta marginom... *Budžet predstavlja*

¹⁵ Nataša Jovanović, Bobana Macanović, Jelena Višnjić i Tanja Ignjatović. *Mapiranje praznine*, Autonomni ženski centar, 2009, Beograd, Mardox

¹⁶ Isto

praktičnu realizaciju politika i prioriteta, kao i prvi i poslednji korak u procesu komunikacije države i njenih građana/ki... Dakle, budžet države nas informiše o odabranoj ekonomskoj politici jedne zemlje, njenoj viziji društva, vrednostima koje želi da promoviše. On je državna politika izražena brojkama¹⁷.

¹⁷ *Ženski glas u budžetskoj politici*, Asocijacija poslovnih žena, Novi Sad, 2008, FB Print, str. 17

3. GRAD KRUŠEVAC – Opšte karakteristike

Kruševac se nalazi u jugoistočnoj Srbiji. 200 kilometara udaljen je od Beograda, 70 od najvećeg grada južne Srbije, Niša, i 22 kilometra od koridora 10, koji vodi duž autoputa *Beograd - Niš*. Kruševac je administrativno sedište i najveći grad Rasinskog upravnog okruga, koji se sastoji od još pet opština: Aleksandrovac, Brus, Trstenik, Čićevac i Varvarin. Odlukom Skupštine Srbije 2008-me dobio je status grada.

Kruševac ima 19 javnih preduzeća, ustanova i organizacija.

Grad je sedište Radio Televizije Kruševac, regionalne medijske kuće, koja se finansira delom iz budžeta grada, a delom od komercijalnog programa. U gradu postoje i privatne TV stanice, *Plus* i *Jefimija* i privatni nedeljnici *Grad* i *Pobeda*, kao i dopisništva dnevnih listova i Radio Televizije Srbije.

3.1. Demografski podaci

Prema popisu iz 2002. godine, grad Kruševac ima 131 368, dok preliminarni rezultati popisa iz 2011. godine govore o 127 429 stanovnika/ca¹⁸. Čak 101 - no seosko naselje, Kruševac čini jednom od naseljenih celina sa najvećim brojem sela u okruženju¹⁹.

Stanovništvo u Kruševcu je uglavnom srpske nacionalnosti. Najviše pripadnika/ca druge nacionalnosti čine Romi i Romkinje; da pripada romskoj populaciji u Kruševcu se izjasnilo 1 746 osoba²⁰. Predstavnici/e organizacija u Kruševcu koje se bore za prava Roma i Romkinja kažu da ih je bar tri puta više.

¹⁸ Republički zavod za statistiku

¹⁹ www.seoski-turizam.org

²⁰ Popis iz 2002, Lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2011, www.krusevac.rs

Tabela 4 - Struktura stanovništva po polu i starosti²¹

Struktura	Žene	Muškarci
Stanovništvo, %	50,7	49,3
Prosečna starost, godine	40,1	38,2

U poredjenju sa prosečnom starošću žena i muškaraca u Srbiji, koja prema publikaciji *Žene i muškarci u Srbiji* iznosi 42, odnosno 40 godina, i žene i muškarci u Kruševcu su, kao što se vidi iz tabele, mlađji.

U Kruševcu ima 40 530 domaćinstava²², a prosečan broj članova po domaćinstvu je 2,95. Prirodni priraštaj je negativan: stopa nataliteta u 2009. prema podacima Republičkog zavoda za statistiku bila je 9 dok je stopa mortaliteta bila 13,5. Prethodni period karakteriše i veća migracija seoskog stanovništva u gradsko područje.

3.2. Ekonomski pokazatelji

Svojevremeno, Kruševac je bio poznat po velikim industrijskim preduzećima (kako po broju ljudi koji su bili zaposleni u njima, tako i po rezultatima poslovanja): industriji poljoprivrednih mašina "14. oktobar", hemijskim industrijama "Merima" i "Župa", fabrici guma "Miloje Zakić", kasnije "Trajal korporacija", fabrici pića "Rubin". U martu 2012. održani su veliki višednevni protesti radnika/ca 14. oktobra zbog neisplaćivanja zarada od oktobra 2011, što ilustruje situaciju u kojoj se nalaze ova preduzeća posle sprovedene privatizacije, reorganizacije i smanjivanja broja zaposlenih tokom poslednje decenije.

²¹ Isto

²² www.stat.gov.rs

Privredni subjekti

Ukupan broj privrednih subjekata u Kruševcu je prema podacima *Agencije za privredne registre* od 11/03/2010. godine, bio 5 812²³.

Tabela 5 – Privredni subjekti

Privredni subjekti	Privredna društva	Preduzetnici /e
5 812	1 224	3 994

U Strategiji lokalnog održivog razvoja Kruševca (2010 – 2020) navodi se da 99% svih preduzeća u 2010-toj čine mala i srednja preduzeća. Takođe, jedva nešto više preduzeća je osnovano nego što je ugašeno u 2010. godini (889 prema 835).²⁴

Spoljnotrgovinska razmena²⁵

Kruševac beleži pad spoljnotrgovinske razmene: 2009. izvoz je smanjen za 35% a uvoz za 22% u odnosu na 2008. Deficit u spoljnotrgovinskoj razmeni iznosio je 65, 9 miliona dolara.

Zarade

Tabela 6 - Prosečna zarada, u dinarima, april 2012²⁶

Nivo	Bruto	Neto
Kruševac	47 033	34 427
Srbija	58 466	42 215

²³ Lokalni akcioni plan za 2011, Kruševac, www.krusevac.rs

²⁴ Strategija lokalnog održivog razvoja, Kruševac, www.krusevac.rs

²⁵ Lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2011, www.krusevac.rs

²⁶ www.stat.gov.rs

Zaposlenost / Nezaposlenost – osnovni podaci

Ukupan broj nezaposlenih osoba u Kruševcu, prema podacima gradske filijale Nacionalne službe zapošljavanja, u maju 2011. godine bio je 15 953. Žene su bile brojnije i činile 53,8%.

Tabela 7 - Polna struktura nezaposlenih

2011	Ukupan broj	Žene	Muškarci
Maj	15 953	8 583 (53,8%)	7 370 (46,2%)

Među nezaposlenima, preovlađuju osobe sa srednjom stručnom spremom. Najugroženije kategorije, kada je reč o zapošljavanju, identifikovane u Strategiji održivog razvoja²⁷ su osobe starije od 50 godina, osobe sa invaliditetom, pripadnice/i romske nacionalnosti, mladi do 30 godina i izbegla i raseljena lica.

3.3. Obrazovanje

Školski sistem

Prva osnovna škola u Kruševcu počela je da radi 1833. godine.²⁸

Prva srednja škola u Kruševcu bila je Gimnazija²⁹, koju su sve do školske 1880/81 pohađali samo muškarci. Viša ženska škola otvorena je 1905. godine. Muške i ženske škole u Kruševcu ukinute su posle drugog svetskog rata. Godine 1951. izvršena je reorganizacija školstva i stvorene su mešovite gimnazije i osmoletke. Kruševac ima osnovnu muzičku školu, kao i školu za obrazovanje dece sa smetnjama u razvoju. Ove škole postoje i na nivou srednjoškolskog obrazovanja.

²⁷ Strategija lokalnog održivog razvoja, www.krusevac.rs

²⁸ mosvukkrusevac.wordpress.com

²⁹ Kratak pregled istorije ženskog organizovanja, *Udruženje žena Peščanik*, 2012, Sigraf

Tabela 8 - Škole, 2012

Osnovne škole	Srednje	Više	Visoka
17	8	3	1

Tabela 9 – Broj učenika /ca³⁰

Vrsta škole	Broj učenika/ca
Srednja škola	6 000
Više / Visoka škola	530

Nije poznato koliko ženskih, odnosno muških osoba pohađa srednje i više/visoku školu u Kruševcu, jer se podaci o broju učenika/ca ne razvrstavaju po polu. Nije poznato ni koliko se devojaka, a koliko mladića, nalazi među 2 700 kruševačkih studenata/kinja na drugim univerzitetima.

Obrazovna struktura stanovništva

Kada je reč o onima koji su školovanje završili/e i stekli/e diplome, u Kruševcu je, kao što se u tabeli vidi, najveći broj osoba sa diplomom srednje škole, 44 562³¹ (54,4% muškaraca i 45,6% žena).

Tabela 10 - Obrazovna struktura stanovništva

Obrazovanje	Ukupno	Žene	%	Muškarci	%
Osnovno	27 597	14 323	51,9	13 274	48,1
Srednje	44 562	20 325	45,6	24 237	54,4
Više	5 613	2 678	47,7	2 935	52,3
Visoko	6 275	2 714	43,3	3 561	56,7
Postdiplomske studije	198	107	54	91	46

³⁰ Za smanjenje siromaštva: *Rodna ravnopravnost i odgovorna vlada, Grad Kruševac*, strana 27

³¹ LAPZ za 2011., www.krusevac.rs

3.4. Odlučivanje

Od 70 odborničkih mesta u gradskoj skupštini, nakon najnovijih izbora 2012-te žene zauzimaju 25 ili 35,7%. Šefovi svih 5 odborničkih grupa u skupštini su muškarci.

Gradonačelnik Kruševca je muškarac – u svojoj istoriji, grad nije na čelu imao ženu. Zamenik gradonačelnika je muškarac, kao i predsednik Skupštine Grada i njegov zamenik. Gradsko veće ima 11 članova, uključujući gradonačelnika i njegovog zamenika koji su članovi po funkciji, svi su muškarci.

Skupština ima 14 radnih tela, 6 komisija i 8 saveta. U najvećem broju radnih tela, žene čine 10 do 20% članstva osim u Savetu za socijalno ekonomska pitanja - 5 članica od ukupno 9, i u Savetu za rodnu ravnopravnost - 7 od 9. U Komisiji za rad mesnih zajednica i Savetu za privredu nema žena. Jedino skupštinsko radno telo na čijem je čelu žena je Savet za rodnu ravnopravnost, osnovan, inače, početkom 2008. godine, nakon unošenja odredbe o obavezi osnivanja tela za rodnu ravnopravnost u Statut grada. Savet je sastavljen od predstavnica/ka političkih stranaka koje imaju odborničke grupe u skupštini. U Savet su ušle i 3 predstavnice nevladinog sektora, po jedna iz organizacija *Romano alav*, *Romani cikna* i *Udruženje žena Peščanik*, koje imaju status pridruženih članica i ne učestvuju u odlučivanju.

U svih 7 javnih preduzeća u gradu, na mesto direktora imenovani su muškarci.

3.5. Razvojni dokumenti i planovi i rodna ravnopravnost

Potrebu zaštite žena od diskriminacije, prvi put lokalna uprava u Kruševcu ima u vidu prilikom izrade Strategije razvoja socijalne zaštite, 2007. U izradi dokumenta učestvovala su i predstavnice *Peščanika* u delu obezbeđivanja zaštite i podrške ženama i deci u situaciji nasilja u porodici, što je proglašeno za jedan od 5 prioriternih ciljeva u dokumentu.

Iz Strategije razvoja socijalne zaštite proisteklo je nekoliko projekata, između ostalog i „Prevenција i zaštita od partnerskog i nasilja u porodici“, koji je *Peščanik* implementirao od septembra 2008. do kraja 2011., uz podršku Ministarstva za rad i socijalnu politiku, Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu i Grada Kruševca. Februara 2009., posle edukacije koju su realizovale konsultantkinje, *Autonomnog ženskog centra*, Beograd, osnovani su SOS telefon i Pravno savetovalište za žene žrtve seksualnog i rodno zasnovanog nasilja - prvi ikada u Rasinskom okrugu. Tokom skoro 3 godine rada, konsultantkinje službe pružile su blizu 2000 usluga odgovarajući na potrebe oko 300 žena u situaciji rodno zasnovanog i seksualnog nasilja.

Servisi su radili do kraja 2011., kada je lokalna uprava prestala da podržava njihov rad. Po ugovoru sklopljenom sa *Udruženjem žena Peščanik*, od 1 400 000 dinara koliko je iznosila vrednost projekta u 2011, lokalna uprava je uplatila 770 000 dinara dok ostatak od 630 000 dinara nije uplaćen do završetka ove publikacije i projekta. (Poredjenja radi, u 2011., za finansiranje fudbalskog kluba *Napredak*, iz budžeta grada izdvojeno je 30 000 000 dinara!).

U aprilu 2012., Grad Kruševac raspisao je konkurs za programe socijalne zaštite, između ostalog i za zaštitu od nasilja u porodici, na koji se niko nije javio. Zaštita žena od nasilja u porodici, inače, predviđena je ne samo Strategijom razvoja socijalne zaštite nego i Strategijom održivog razvoja (opet na predlog i inicijativu *Udruženja žena Peščanik*) koja je usvojena 2010.

Kada je reč o Strategiji lokalnog održivog razvoja, aktivistkinje *Udruženja žena Peščanik* pripremile su niz predloga i mera koje se odnose na pitanje položaja žena i rodne ravnopravnosti u delu dokumenta koji obuhvata društveni razvoj, koje je koordinatorski tim prihvatio. Na žalost, oblasti

infrastrukture i ekonomskog razvoja ostale su bez elemenata rodne ravnopravnosti.

Rodna dimenzija ne postoji ni u Lokalnom akcionom planu za izbegla i raseljena lica, 2009 - 2013. Ni lokalni akcioni plan za mlade (2010 - 2012) je nema. Indikativno je da ni Savet za rodnu ravnopravnost ni *Peščanik* nisu pozvani da učestvuju u procesu njihove izrade. *Peščanik* se samoinicijativno uključio u javnu raspravu o Lokalnom akcionom planu za mlade, međutim predlozi koje je su aktivistkinje sačinile nisu naišli na adekvatan odgovor.

Donekle pozitivan primer, kada je reč o akcionim planovima je Lokalni akcioni plan za poboljšanje položaja Roma³². Pomenuti dokument prepoznaje višestruku diskriminisanost romskih žena u odredjenim segmentima, iako ne u svim, i definiše nekoliko afirmativnih mera za poboljšanje njihovog položaja.

3.6. Nevladin sektor

Podaci o nevladinim organizacijama na sajtu grada³³ obuhvataju nazive i kontakt informacije o 48 udruženja građanki i građana, koja, međutim, nisu razvrstana po oblastima, ciljevima i ciljnoj/im grupi/ama.

Posle izbora 2000. godine, Kruševac osniva posebno telo za saradnju vladinog i nevladinog sektora koje se, nakon nekoliko održanih sastanaka, gubi iz javnog života i nikada se ponovo ne osniva. Prilikom preuzimanja vlasti od onih koji su je formirali posle lokalnih izbora 2007., tadašnja kolacija, je u opis poslova pomoćnika gradonačelnika za društveni razvoj svrstala i kontakte sa nevladinim sektorom. Nakon sastanka gradonačelnika i nevladinih organizacija koji je organizovao, pomoćnik prvog čoveka grada više nikada, na primer, nije kontaktirao *Udruženje žena Peščanik* niti nas je pozvao na bilo kakav skup. Nevladine organizacije u Kruševcu, naročito one koje se bave ljudskim

³² www.krusevac.rs

³³ Isto

pravima rade u okolnostima nepriznavanja, verbalne osude, ignorisanja i odsustva finansijske podrške.

Medju nevladinim organizacijama u Kruševcu, ženska prava u fokusu imaju jedino *Udruženje žena Peščanik*, osnovano marta 2000. kao prva ženska organizacija u Rasinskom okrugu, i romska organizacija *Romani cikna*, koja se bavi pitanjem položaja romskih žena. *Peščanik* je, tri godine po osnivanju, formirao Ženski informativno-edukativni centar uz podršku *Fondacije za mir i rodnu ravnopravnost, Kvinna till Kvinna (Žena ženi)*, Švedska. Centar je nastavio da radi sve ove godine, a *Kvinna till Kvinna* da podržava njegov rad.

4. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSŁJAVANJA GRADA KRUŠEVCA

4.1. Nacionalna aktivna politika zapošljavanja

Saradnja Nacionalne službe za zapošljavanje (u daljem tekstu NSZ) i lokalnih zajednica u definisanju i sprovođenju aktivnih programa, mera i politika zapošljavanja počela je 2010.

U Nacionalnom planu zapošljavanja za 2010., koji je donela Vlada, izražena je spremnost da NSZ ohrabri i podrži mere aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou kroz „decentralizaciju... i podsticanje razvoja regionalne i lokalne politike zapošljavanja proaktivnim pristupom lokalnih vlasti“.

Pravni osnov za Lokalni akcioni plan zapošljavanja sadržan je u članovima 40. i 41. Zakona o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, kojima je definisano sporovođenje aktivne politike zapošljavanja na nivou lokalne samouprave i u skladu sa Nacionalnim akcionim planom zapošljavanja na godišnjem nivou.

4.2. Lokalni akcioni plan zapošljavanja, Kruševac, za 2010.

Prema rečima njegovih čelnika/ca, Kruševac je 2010. godine bio jedan od prvih gradova koji je doneo i sproveo Lokalni akcioni plan zapošljavanja, sastavljen od tri programa: samozapošljavanje, subvencije poslodavcima/kama za otvaranje radnih mesta i zapošljavanje pripravnika.

LAPZ za 2010. godinu je usvojen na sednici Skupštine grada 27. 04. 2010. Za njegovu realizaciju planirano je 60 miliona dinara, od čega je grad trebalo da obezbedi 50% ili 30 miliona, a isto toliko i Nacionalna služba zapošljavanja.

Donošenju Plana prethodila je Odluka o osnivanju Fonda za finansiranje aktivne politike zapošljavanja iz gradskog budžeta³⁴, na osnovu koje je (član 7) Gradsko veće donelo rešenje (mart 2010) o osnivanju Komisije za izradu predloga LAPZ-a za 2010. i izbor korisnika/ca sredstava.

Komisiju je činilo 5 osoba: 2 predstavnika lokalne uprave, 1 NSZ, 1 Unije poslodavaca i 1 Udruženja preduzetnika. Jedna osoba bila je ženskog pola - predstavnika lokalne samouprave. Zadatak Komisije bio je da izradi predlog lokalnog akcionog plana i prosledi ga Savetu za zapošljavanje (više o ovom telu u sledećem poglavlju).

Realizacija

Javni pozivi za podnošenje zahteva za sredstva predviđena LAPZ-om u 2010-toj, raspisani su 30. jula, a kriterijumi za dodelu sredstava doneti su naknadno, 26. avgusta³⁵. Prvi ugovori sklopljeni su u oktobru, tako da je kašnjenje u odnosu na datum usvajanja Plana, prema objašnjenju predstavnika Saveta za zapošljavanje, dovelo do kašnjenja u isplati subvencija, a potom i do prenošenja dela planiranih sredstava, odnosno isplata po jednom broju zaključenih ugovora, u narednu 2011. godinu.

Tabela 11 – Realizacija, sredstva

Program	Planirana sredstva (u dinarima)			Isplaćeno		Ukupno
	gradski budžet	NSZ	ukup. korisn ika	gradski budžet	NSZ	
Opremanje novih radnih mesta	7,5 mil.	7,5 mil	15	-	-	-
Samozapošljavanje	16 mil.	16 mil.	32	-	-	-
Pripravnici/e	6,5 mil.	6,5 mil	13	-	-	-
Ukupno	30 mil.	30 mil	60	14 496 764	14 496 764	28 993 528

³⁴ Odluka je doneta 25. decembra 2009, Službeni list Kruševca, 12/09

³⁵ Službeni list Kruševca, 04/2010

Zahtevi

Ukupan broj zahteva za program opremanja novih radnih mesta i program samozapošljavanja u 2010. godini bio 391. Istovremeno je podneto i 63 zahteva za program zapošljavanja pripravnika.

Tabela 12 – Realizacija zahteva

Zahtevi	Ukupno		
		Žene	Muškarci
Podneti	454	-	-
Odobreni	374	-	-
Zaključeni	238	131	107

Tabela 12a – Realizacija zahteva po programima

Zahtevi Programi	Opremanje radnog mesta			Samozapošljavanje			Pripravnici		
		Žene	Muški		Žene	Muški		Žene	Muški
Podneti	120	-	-	271	-	-	63	-	-
Odobreni	109	-	-	206	86	120	63	-	-
Zaključeni	45	23	22	134	74	60	59	34	25

Podaci razvrstani po polu za *odobrene zahteve* postoje samo za program samozapošljavanja. Oni pokazuju da su sredstva odobrena ženama u 41% slučajeva, a muškarcima u 59%, međutim, pošto *podneti zahtevi* nisu razvrstani po polu, nemoguće je utvrditi odnos između podnetih i odobrenih zahteva žena i muškaraca, odnosno uporediti njihovu uspešnost na ovom konkursu.

Važno je napomenuti da je 21 osoba odustala od zaključenja ugovora za samozapošljavanje, što znači da je isplata subvencija za 51 zaključen ugovor prenet u 2011. Takođe, 7

poslodavaca odustalo je od zaključenja ugovora za novo zapošljavanje. Razlozi za odustajanje su, prema objašnjenjima predstavnika Nacionalne službe zapošljavanja, najčešće bili nemogućnost kandidata/kinja da prikupe svu potrebnu dokumentaciju, tj. nemogućnost da potkrepe dokazima elemente biznis plana.

Tabela 13 – Biznisi za koje su ženama odobreni zahtevi u 2010.

Delatnost	Broj korisnica sredstava
Tekstilna delatnost	13
Ugostiteljske usluge	9
Knjigovodstvene agencije	7
Krojačka delatnost	6
Frizerska delatnost	5
Održavanje stanova i poslovnog prostora, proizvodnja kora, kozmetički salon	9 (po 3 u svakoj delatnosti)
Pekara, fotografske usluge, proizvodnja nakita, servisiranje kućnih aparata, proizvodnja računarske opreme	10 (po 2 u svakoj navedenoj delatnosti)
Proizvodnja: ambalaže, igračaka, HTZ opreme, PVC ambalaže, hemijskih sredstava, zdrave hrane, plastike... Brza hrana, agencija za poslovne usluge, agencija za marketing, izdavaštvo, neformalno obrazovanje, štamparija, dečija igraonica, servis mobilnih telefona, špedicija, perionica, servis za pranje tepiha, drvno-prerađivačka delatnost, keramičarska delatnost, fizioterapeutske usluge, stomatološka ordinacija, laboratorijske analize, obučarska radnja, građevinska delatnost, biro za projektovanje, projektovanje i izvršenje radova na održavanju zelenih površina.	27 (po 1 žena u svakoj delatnosti)
Ukupno	86

Tabela pokazuje da je u najvećem broju slučajeva reč o uslužnim delatnostima, a znatno manje o onima u oblasti proizvodnje, što je u skladu sa rodnim ulogama i očekivanjima u

Srbiji, a ima i posledice na stepen održivosti ženskih preduzeća i radnji: naime, *Polazna studija o preduzetništvu žena u Srbiji*,³⁶ kao i prva rodna analiza državnih mera podrške preduzetništvu³⁷ utvrdile su da je u sektoru „drugih usluga“, u koje spadaju npr. kozmetički i frizerski saloni, održivost ženskih biznisa manja nego u drugim sektorima.

4.3. Lokalni akcioni plan, Kruševac, za 2011. godinu

Plan je usvojen na sednici Skupštine Kruševca 25. decembra 2010. na osnovu Preporuke br. 31/2010., Saveta za zapošljavanje od 24. novembra 2010., o tome koje programe zapošljavanja treba finasirati u 2011. godini.

Planom se odredjuju „*prioriteti i ciljevi politike zapošljavanja grada i daje odgovor na pitanja kakvo je stanje na tržištu rada, kakve su perspektive, koje su mere na raspolaganju, kao i koji će efekti biti postignuti*“³⁸.

Savet za zapošljavanje Kruševca

Savet za zapošljavanje osnovan je 29. 03. 2004. godine³⁹, u cilju davanja mišljenja i preporuka u vezi sa sprovođenjem različitih aktivnosti u okviru politike zapošljavanja u lokalnoj zajednici.

U vreme izrade publikacije, Savet broji 13 članova (prilikom osnivanja, brojao je 9), a gradonačelnik je i predsednik Saveta, što govori o centralizaciji odlučivanja u sferi zapošljavanja. U Savetu nema žena (svojevremeno je bila jedna, kao

³⁶ Studija je tokom 2011-12. nastala uz podršku UN Women, na inicijativu Ministarstva ekonomije i regionalnog razvoja (MERR). Babović, M. *Polazna studija o preduzetništvu žena*. Beograd: UNDP, 2012.

³⁷ Analiza je urađena 2011-12, nastala je uz podršku UN Women, na inicijativu MERR. Avlijaš, S., Vladisavljević, M. i Popović Pantić, S. *Rodna analiza postojećih državnih mera za podršku preduzetništvu u Srbiji*. Beograd: UNDP, 2012.

³⁸ Lokalni akcioni plan zapošljavanja, 2011, www.krusevac.rs

³⁹ Službeni list Grada Kruševca 02/2004 od 30. marta 2004.

predstavnicu lokalne samouprave, ali je kasnije zamenjena muškarcem), a ni predstavnika/ca drugih marginalizovanih grupa, odnosno, teže zapošljivih kategorija (kako to definiše Savet), iako je Odlukom o osnivanju predviđeno da sastav može biti proširen reprezentivima određenih kategorija nezaposlenog stanovništva – što nažalost do danas nije postala praksa.

Tabela 14 - Sastav Saveta za zapošljavanje, Kruševac

Ustanova / organizacija / organ	Broj članova / ca	Muškarci	Žene
Nacionalna služba za zapošljavanje	2	2	-
Rasinski upravni okrug	1	1	-
Regionalni centar za razvoj malih i srednjih preduzeća	1	1	-
Unija poslodavaca/ki	1	1	-
Regionalna privredna komora	1	1	-
Veće saveza samostalnih sindikata	1	1	-
Sindikata Nezavisnost	1	1	-
Poslovni centar	1	1	-
Udruženje preduzetnika/ca	1	1	-
Gradska uprava	2	2	-
Gradsko veće	1	1	-
Ukupno	13	13	0

Cilj LAPZ-a

LAPZ za 2011 definiše 3 osnovna cilja u oblasti zapošljavanja u Kruševcu. Plan treba da doprinese:

1. Usklađivanju ponude i tražnje na tržištu rada
2. Otvaranju novih radnih mesta
3. Zapošljavanju teže zapošljivih osoba i ranjivih kategorija

Programi i sredstva

Programi u okviru Lokalnog akcionog plana zapošljavanja u 2011. isti su kao u LAPZ-u za 2010. godinu. Podsećamo, reč je o sledećim programima:

1. Opremanje novih radnih mesta
2. Samozapošljavanje
3. Zapošljavanje pripravnika

Tabela 15 - LAPZ i planirana sredstva za 2011⁴⁰.

Vrsta programa	Planiran iznos, u dinarima
Samozapošljavanje	16 000 000
Opremanje novih radnih mesta	5 500 000
Zapošljavanje pripravnika/ca	8 500 000
Ukupno	30 000 000

Imajući u vidu da Nacionalna služba zapošljavanja izdvaja istu sumu novca kao lokalna uprava, to znači da je za potrebe sprovođenja Lokalnog akcionog plana zapošljavanja u Kruševcu u 2011. godini trebalo da bude obezbeđeno ukupno 60 miliona dinara.

Kontekst – Zaposlenost / Nezaposlenost

Tokom poslednje decenije u Kruševcu, kako se navodi u LAPZ-u za 2011., opstaje visoka nezaposlenost, niska mobilnost radne snage, neusaglašenost ponude i potražnje radne snage, visoka stopa nezaposlenih mladih osoba, kao i veliki broj osoba u kategoriji teže zapošljivih, uključujući i žene.

U periodu od 2005. do 2009. godine, Kruševac i Rasinski okrug beleže negativan trend u zapošljavanju. Broj zaposlenih je

⁴⁰www.krusevac.rs

od 2005. godine opadao za 2000 do 3000 osoba godišnje, tako da je 2009. u Kruševcu bilo 5 094 manje zaposlenih nego 4 godine ranije. U Rasinskom okrugu je ta brojka veća, iznosi skoro 9 000 osoba.

*Tabela 16 - Zaposlenost u Kruševcu i Rasinskom okrugu,
2005 – 2009⁴¹*

	2005	2006	2007	2008	2009
Kruševac	31 512	30 725	29 209	28 374	26 418
Rasinski okrug	55 305	53 190	51 428	49 484	46 310

Nezaposlenost

U navedenom periodu od 5 godina, struktura nezaposlenih nije se mnogo menjala, kao ni posle navedenog perioda. Stopa nezaposlenosti je rasla, i u 2011. iznosila je 23,7%. Žene su, kao što je već rečeno, maja 2011. činile 53,8% od ukupno 15 953 nezaposlene osobe. U poredjenju sa republičkim prosekom za žene, stanje je gore za 1,40%.

Struktura nezaposlenih

a) Prema stručnoj spremi

b)

Najveći broj nezaposlenih u Kruševcu je sa srednjom stručnom spremom (III i IV stepen). Oni/e čine 57% nezaposlenih na evidenciji NSZ.

⁴¹ Lokalni akcioni plan zapošljavanja, www.krusevac.rs

Tabela 17 – Stanje 31/05/2011⁴²

Stručna sprema	Ukupno nezaposleni	Žene	Muškarci
I stepen	3 809	1 864	1 945
II stepen	959	627	332
III stepen	4 341	1 919	2 422
IV stepen	4 795	2 965	1 830
V stepen	147	34	113
VI stepen	995	636	359
VII stepen	907	538	369
	15 953	8 583	7370

Osim sa srednjom stručnom spremom, najveći procenat medju nezaposlenim ženama su one bez obrazovanja ili sa niskim stepenom obrazovanja, 29%, što je važno kada se ima u vidu da u ovu grupu nezaposlenih žena često spadaju marginalizovane i / ili višestruko diskriminisane žene, koje predstavljaju teže zapošljive kategorije čije zapošljavanje lokalni akcioni plan želi da pospeši / unapredi.

c) Starosna struktura i struktura prema dužini čekanja na posao

Može se reći da medju teže zapošljive kategorije spadaju i žene iznad 45 godina (iako je u Planu ta brojka 50 godina). One čine 28,5% svih nezaposlenih žena. Žene od 25 do 34 godine i one od 35 do 44 godine pak, zajedno čine 60% ukupnog broja nezaposlenih žena.

Kada je reč o dužini čekanja na posao, do godinu dana na posao je čekala 4 621 osoba, od čega 46,3% žena.

Od jedne do 5 godina, na posao je čekalo 6 807 nezaposlenih od čega su nešto više od polovine činile žene, a od pet do deset godina, 2 886 osoba, a od toga 58% žena.

⁴² Podaci Nacionalne službe za zapošljavanje

Najviše žena, 1 232 nalazi se u grupi osoba, koje na posao čekaju duže od 10 godina; oko 2 trećine od ukupnog broja, 1 639.

Osetljive i teže zapošljive kategorija građana i građanki

Lokalni akcioni plan zapošljavanja kao osetljive grupe nezaposlenih / teže zapošljive kategorije identifikuje dugoročno nezaposlene osobe, osobe bez kvalifikacija i niskokvalifikovane, osobe koje predstavljaju višak zaposlenih, osobe sa invaliditetom, Rome i Romkinje, izbegle i raseljene osobe, povratnike/ce po sporazumu o readmisiji, mlade do 30 godina, osobe starije od 50 godina, žene, žrtve nasilja u porodici i trgovine ljudima, korisnike/ce materijalnog obezbedjenja.

Osim „izlistavanja“, Plan sadrži i kratak opis svake od teže zapošljivih kategorija, što nije dovoljno da pruži uvid u stvarne probleme koje one imaju, kao ni uzroke i posledice neresavanja tih problema. Realizacija Plana za 2011. god. pokazuje da 5 dodatnih poena, prilikom bodovanja prijave za subvencije, za poslodavce/ke koji/e žele da zaposle pripadnike/ce teže zapošljivih kategorija nije dovoljno afirmativna mera za njihovo zapošljavanje. Naime u 2011-toj na osnovu Lokalnog akcionog plana zapošljavanja posao nisu dobili nijedna Romkinja niti Rom, i nijedna invalidkinja dok su samo 2 invalida zaposlena.

Odnos ponude i potražnje na tržištu rada (*Prema navodima LAPZ-a za 2011.*)

Najveći broj slobodnih radnih mesta u 2009. bio je u kategoriji zanimanja za koje je potreban 3. stepen stručne spreme, zanati i zanimanja u trgovini i ugostiteljstvu. Slede zanimanja za koje je potreban 4. stepen stručne spreme. U 5. stepenu najtraženiji su instruktori/ke vožnje, u 6. stepenu, vaspitači/ce dece u predškolskom uzrastu, ekonomska zanimanja i medicinski tehničari/sestre. Kada je reč o zanimanjima 7. stepena, najtraženiji su bili ekomisti/kinje i profesori/ke.

Do poslova su najlakše, odnosno najbrže dolazili/e: medicinske sestre, prodavci, bravarke, krojači, ekonomske tehničarke, maturanti gimnazije, elektrotehničarke, instruktori vožnje, vaspitačice predškolske dece, ekonomisti, profesorke...

Deficitarna zanimanja su profesori matematike, srpskog, engleskog, nemačkog, francuskog i italijanskog jezika, profesorke istorije, stomatološke sestre, zubne tehničarke, mašinisti štampe, instruktorke vožnje...

Tehnološki višak i korisnici/e novčane naknade

Nekad velike industrije, bar prema broju radnika koje su upošljavale, a reč je o hiljadama ljudi, kao što su „14. oktobar“, „Merima“, „Rubin“, „Župa“... danas su fabrike sa nekoliko stotina zaposlenih.

Prema navodima Saveza samostalnog sindikata, u Kruševcu je tokom 10 godina tranzicije kao tehnološki višak posao izgubilo više od 10 000 ljudi dok ih je oko 3 000 bez radnih mesta ostalo zbog gašenja preduzeća u stečajnom postupku.

Broj korisnika/ca novčane naknade u oktobru 2010. bio je 1 361⁴³.

Realizacija Lokalnog akcionog plana zapošljavanja za 2011-tu

Proces konkurisanja

Realizacija LAPZ-a počinje raspisivanjem javnog poziva za podnošenje dokumentacije i konkurisanje za sredstva iz svakog od 3 posebna programa. Zainteresovani predaju dokumentaciju na pisarnici Gradske uprave koju preuzima Kancelarija za lokalni ekonomski razvoj. Kancelarija dostavlja prijavu Nacionalnoj službi za zapošljavanje radi bodovanja. NSZ vraća bodovane prijave organima uprave. Savet za zapošljavanje daje mišljenje o

⁴³ LAPZ za 2011, www.krusevac.rs

bodovnoj listi nadležnom organu lokalne uprave, nakon čega formira Komisiju za izradu akcionog plana za zapošljavanje i izbor korisnika/ca sredstava. Savet priprema i daje predlog odluke o dodeli subvencija gradonačelniku. Gradonačelnik donosi odluku o dodeli posle čega se sklapaju ugovori sa korisnicima/cama. Realizaciju ugovornih obaveza prati NSZ, filijala u Kruševcu.

Programi zapošljavanja u okviru LAPZ-a

Subvencije za zapošljavanje poslodavcima/kama u privatnom sektoru

Reč je o jednokratnoj subvenciji u iznosu od 100 000 dinara koja se dodeljuje poslodavcima/kama za zapošljavanje svakog radnika/ce, koji se nalaze na evidenciji Službe za zapošljavanje. Broj novih radnika ograničen je na 50. U posebnom slučajevima, otklanjanja dispariteta na tržištu rada, potreba regionalnog razvoja, investiciona politika... može se odobriti subvencija i za više od 50 osoba. Javni poziv poslodavcima za dodelu subvencije za nova radna mesta podrazumeva poziv za dostavljanje prijave, izjave o primanoj pomoći, kao i biznis plana za nova radna mesta.

Program predvidja prednost, u vidu 5 dodatnih poena, za poslodavce/ke koji/e nameravaju da zaposle pripadnike/ce osetljivih odnosno teže zapošljivih kategorija.

Podrška samozapošljavanju

Ovaj program podrazumeva dodelu subvencije u iznosu od 160 000 dinara i stručnu pomoć nezaposlenoj osobi (ili nezaposlenim osobama koje se mogu udružiti) koja želi da pokrene sopstveni posao. Na javni poziv, kandidati/kinje moraju dostaviti biznis plan. Izbor se obavlja na osnovu bodovanja, biznis plana i karaktera / vrste posla koji će se obavljati.

Pripravnici 2011

Program je namenjen osobama koje prvi put zasnivanju radni odnos kod poslodavca/ke koji nije iz državnog sektora. U zavisnosti od stručne sprema, subvencija se kreće od 16 000 za srednju stručnu spremu, preko 18 000 za višu stručnu spremu do 20 000 dinara za visoku stručnu spremu a sredstva se uplaćuju poslodavcima/kama. Uslov je da budući/e pripravnici/e nemaju više od 35 godina.

Ukupna realizacija, sva tri programa

U 2011. godini kroz programe subvencija u zapošljavanju, u okviru Lokalnog akcionog plana zapošljavanja, odobrena su ukupno 363 zahteva za subvencije u opremanju novih radnih mesta, samozapošljavanje i prijem pripravnika, a zaključen 301 ugovor.

Tabela 18 – Zahtevi, svi programi, zbirni podaci, razvrstani po polu

Zahtevi / Programi	Ukupno		
		Žene	Muškarci
Podneto	557	250	307
Odobreno	363	157	206
Zaključeni ugovori	301	129	172

Iz tabele se vidi da je medju podnosiocima prijava više muškaraca nego žena, da je broj odobrenih subvencija muškarcima veći nego broj subvencija odobrenih ženama, kao i da je broj muškaraca sa kojima su zaključeni ugovori tokom 2011. godine veći od broja žena sa kojima je to učinjeno.

Program opremanja novih radnih mesta i samozapošljavanja

Tabela 19 – Isplata subvencija, u milionima dinara

Program	Ukupno planirano	Ukupno isplaćeno, 2011, 2012		Isplaćeno u 2011		Isplaćeno u 2012	
		Zaklj. ugovori	Sredst.	Zaklj. ugovori	Sredst.	Zaklj. ugovori	Sredst.
Opremanje novih radnih mesta	11	71	7,1	47	4,7	24	2,4
Samozapošljavanje	32	187	29,9	82	13,1	105	16,8
Ukup.	43	195	37	129	17,8	129	19,2

Isplata po programu zapošljavanja pripravnika/ca

Kada je reč o zapošljavanju pripravnika/ca, isplata se obavlja sukcesivno tokom perioda trajanja programa, godinu dana, po mesecima a do kraja 2011. nije isplaćeno ništa jer je javni poziv za podnošenje zahteva upućen tek polovinom oktobra. Zaključno sa 31. decembrom bilo je odobreno 49 od 190 podnetih zahteva i zaključeno 43 ugovora.

Dinamika isplate

Sa Lokalnim akcionim planom zapošljavanja za 2011. dogodilo se što i sa planom za 2010. Sredstva za subvencije i sama isplata preneti su u narednu, (2012) godinu za deo zaključenih ugovora. Tako nešto bilo je očekivano, s obzirom na raspisivanje javnog poziva za podnošenje zahteva tek šest meseci posle usvajanja LAPZ-a za 2011., 01. jula 2011., u slučaju programa opremanja novih radnih mesta i samozapošljavanja, i čitavih deset posle usvajanja, 14. oktobra 2011., za program pripravnika.

Predstavnici NSZ gore navedenu činjenicu objašnjavaju:

- kašnjenjem uplate sredstava iz Nacionalne službe zapošljavanja
- kašnjenjem u punjenju gradskog budžeta
- prenošenjem realizacije dela programa iz 2010. u 2011. godinu

Realizacija pojedinačno, po programima

Program subvencije poslodavcima/kama za opremanje novog radnog mesta

Planiranim iznosom subvencija za opremanje novog radnog mesta od 11 miliona dinara (5,5 miliona iz lokalnog Fonda za podršku zapošljavanju i 5,5 miliona od Nacionalne službe zapošljavanja) u 2011. je predviđeno zapošljavanje 110 novih radnika/ca sa evidencije filijale NSZ u Kruševcu.

Posle raspisivanja javnog poziva za podnošenje zahteva, objavljenog u medijima, na internetu i oglasnoj tabli filijale NSZ, proces konkurisanja i odobravanja subvencija obavljao se u četiri konkursna kruga, s tim što je samo u prva tri kruga bilo zainteresovanih poslodavaca/ki, dok se za četvrti krug niko nije prijavio.

Tabela 20 - Realizacija subvencija za nova radna mesta, ukupno sva 4 kruga⁴⁴

Zahtevi	Ukupno novih radnih mesta	Žene	Muškarci
Podneti	109	57 (52%)	52 (48%)
Odobreni	104	57 (55%)	47 (45%)
Zaključeni	71	40 (56%)	31 (44%)
Isplaćeni ⁴⁵	47	26 (55%)	21 (45%)

Ako uporedimo broj odobrenih i isplaćenih zahteva, računica pokazuje da je za subvencije za otvaranje novih radnih mesta u 2011. godini potrošeno 4,7 od planiranih 11 miliona dinara.

Na pitanje šta se dogodilo sa odobrenim zahtevima za koje nisu zaključeni ugovori, a reč je o 32% zahteva, odgovor predstavnika Saveta za zapošljavanje je da su poslodavci/ke odustali od subvencija. Prema proceduri, kada lokalni Savet za zapošljavanje odobri subvenciju, poslodavac/ka ima rok od 60 dana da potpiše ugovor sa lokalnom upravom i NSZ. Ukoliko to ne učini, smatra se da je odustao od subvencije. Prema rečima predstavnice Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, najčešći razlog odustajanja je nemogućnost da se odgovori svim zahtevima iz konkursne dokumentacije (izmirene dažbine prema državi...), što su nam u nekoliko navrata, u razgovoru, potvrdile i kandidatkinje.

Iz tabele se, takodje, vidi da postoji razlika izmedju broja zaključenih ugovora i isplaćenih subvencija. Predstavnicu filijale NSZ u Kruševcu to objašnjavaju nedostatkom sredstava u republičkom budžetu u drugoj polovini godine, pa je deo obaveza republičkog budžeta i za nova radna mesta, i za samozapošljavanje i program pripravnika/ca prenet u 2012 - tu godinu.

⁴⁴ Podaci kancelarije za ekonomski razvoj

⁴⁵ Isplaćeno u 2011

Očekujući sredstva iz republičkog fonda, i lokalna samouprava u Kruševcu je svoj deo sredstava za subvencije prenela u narednu godinu, tako da je isplata po preostalim zaključenim ugovorima započeta tek polovinom februara 2012.

Žene

U odnosu na muškarce, u programu opremanja novih radnih mesta, žene čine većinu u obe kategorije zahteva, i podnetih i odobrenih. U ukupnom broju zaključenih ugovora, ugovori sa ženama čine 56%, što približno odgovara udelu žena u broju podnetih zahteva, 52%.

Među onima sa kojima je zaključen ugovor je 17 žena. Reč je o vlasnicama ugostiteljskih radnji (5), pekara (3), advokatskih kancelarija, kao i žena koje se bave stomatološkom praksom, proizvodnjom odeće i raznim zanatskim uslugama, a koje su u svojim firmama zaposlile 28 osoba: 16 radnica i 12 radnika.

Program subvencija za samozapošljavanje

U 2011. godini, 32 miliona dinara u okviru LAPZ-a, 16 miliona iz gradskog Fonda i 16 iz Republičkog budžeta, planirano je za podršku otvaranju 200 preduzetničkih radnji, pod uslovom da svaki korisnik/ca subvencije individualno pokrene sopstveni posao, ili nešto manje ukoliko se više njih udruži.

Javni poziv je raspisan u isto vreme kad i poziv za podnošenje zahteva za subvencije za opremanje novih radnih mesta, 01. jula 2011., a konkurisanje se obavljalo u 4 kruga, od jula do septembra.

Realizacija zahteva

Zahtev za dodelu subvencije, čiji je iznos projektovan na 160 000 dinara po korisniku/ci, podnelo je 258 osoba (tabela 21), od toga 88 žena, a 72-ema (37%) su odobreni zahtevi. Ukupno je zaključeno 187 ugovora, a do kraja godine isplaćena su 82, što

znači da je za ovu meru aktivne politike zapošljavanja u 2011-toj, zaključno sa 31. decembrom, utrošeno 13,12 miliona dinara, od čega je ženama pripalo 5,92 miliona dinara.

Ostali ugovori isplaćeni su u februaru i martu 2012. godine, tako da je za subvencije za samozapošljavanje utrošeno ukupno 29,9 miliona dinara (žene su dobile 10,24) od planirana 32 miliona (videti u tabeli 11).

Tabela 21 – Zahtevi za subvencije za samozapošljavanje

Zahtevi	Ukupno	Žene	%	Muškarci
Podneti	258	88	34	170
Odobreni	210	72	34	138
Zaključeni	187	64	34	123
Isplaćeni ⁴⁶	82	37	45	45

Broj zahteva za subvencije za samozapošljavanje veći je od broja zahteva u druga dva programa i to za više nego duplo u odnosu na program opremanja novih radnih mesta i za četvrtinu u odnosu na program zapošljavanja pripravnika.

Takođe, lako je uočljiva veća razlika izmedju podnetih i odobrenih zahteva u poredjenju sa programom za opremanje novih radnih mesta. Dok kod programa za opremanje radnih mesta, broj odobrenih zahteva iznosi 94,5% podnetih, u slučaju programa samozapošljavanja, procenat odobrenih zahteva je manji i oni čine 81% podnetih zahteva.

Žene

U ukupnom broju podnetih zahteva, žene su učestvovalе gotovo duplo manje nego muškarci, 88 prema 170, tako da je procentualni udeo ženskih zahteva 34.

⁴⁶Odnosi se na 2011.

Ubrzo nakon uočavanja činjenice da žene manje konkurišu za ovaj program, *Udruženje žena Peščanik* je preko sredstava informisanja uputilo apel nezaposlenim ženama da iskoriste mogućnosti koje nudi program i podnesu zahtev za dodelu sredstava.

Od ukupnog broja zahteva koje su podnele žene, odobreno je 81%, što je isti procenat u odnosu na procenat odobrenih zahteva za podnosiocce muškarce. I kod žena i kod muškaraca, isti je procenat zaključenih ugovora u odnosu na broj odobrenih zahteva.

Tabela 22 – Biznisi za koje su ženama odobrene subvencije u programu samozapošljavanja

Delatnosti	Broj zahteva
Proizvodnja odeće	11
Računovodstvena delatnost	7
Ugostiteljske radnje	5
Frizerski saloni	5
Proizvodnja drugih tekstilnih proizvoda	3
Agencije za čišćenje, usluge fotokopiranja	Po 2 zahteva
Ostale delatnosti, naprimer: štampanje, nekretnine, inženjering, advokatura, proizvodnja konditorskih, žičanih, gipsanih proizvoda, proizvodnja čarapa....	Ukupno 53
Ukupno	88

Program subvencija za zapošljavanje pripravnika/ca

Konkurs za subvencije pri zapošljavanju pripravnika za 2011., Grad Kruševac raspisao je tek 14. oktobra 2011. godine. Za ovu meru, podsetimo, u Lokalnom akcionom planu zapošljavanja planirano je 17 miliona dinara. Do kraja 2011 nije utrošeno ništa.

Treba napomenuti da se, osim iznosa od 16.000 dinara za srednju stručnu spremu, 18.000 dinara za višu, a 20.000 dinara za visoku stručnu spremu, iz Fonda subvencioniraju i pripadajući porezi i doprinosi.

Prema objašnjenju nadležnih, isplate za prijem pripravnika obavljaju se sukcesivno, tako što poslodavac/ka svakog meseca uplaćuje dogovorenu sumu primljenom pripravniku/ci, a onda podnosi zahtev za refundaciju, nakon čega se po polovina tog iznosa iz sredstava lokalnog Fonda i sredstava Nacionalne službe zapošljavanja prenosi na zajednički podračun u Nacionalnoj službi zapošljavanja i taj novac se potom refundira poslodavcu.

To je i razlog što je u lokalni budžet Fonda za aktivne mere zapošljavanja u 2012-toj godini koji iznosi 45 miliona dinara, preneto 6,5 miliona dinara za isplatu pripravnika iz 2011. godine.

Takođe je rebalansom budžeta u septembru 2011. godine, budžetski Fond za aktivnu politiku zapošljavanja uvećan za 13 miliona dinara, namenjenih isplati subvencija za pripravnike primljene po osnovu Lokalnog akcionog plana zapošljavanja u 2010. godini.

Zahtevi

Podaci Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj (tabela 23) pokazuju da je, u samo jednom krugu raspisanog javnog poziva za zapošljavanje pripravnika/ca u 2011., podneto 158 zahteva za prijem 190 pripravnika, od čega se 105 zahteva odnosilo na žene, a 85 na muškarce.

Tabela 23 - Subvencije za prijem pripravnika

ZAHTEVI	Ukupno	Broj osoba na čije se zapošljavanje odnosi zahtev	Broj žena na čije zapošljavanje se odnose zahtevi	Broj muškaraca na čije zapošljavanje se odnose zahtevi
Podneti	158	190	105	85
Odobreni	44	49	28	21
Zaključeni ugovori	41	43	23	20

Veći procenat zahteva za zapošljavanje pripravnica u odnosu na zapošljavanje pripravnika, svega 27 odsto odobrenih zahteva, 25% zaposlenih pripravnika, 26% žena i 24% muškaraca, proceduralna kašnjenja – osnovne su karakteristike realizacije programa subvencija za zapošljavanje pripravnika i pripravnica u 2011.

4. 4. Lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2010. i 2011. – uporedni pregled realizacije

Početak realizacije

Imajući u vidu javne pozive za dodelu subvencija po različitim programima u LAPZ-u, za 2010. i 2011. može se govoriti o odugovlačenju u odnosu na vreme usvajanja, što je dovelo do prenošenja sredstava i jednog broja zaključenih ugovora i subvencija iz 2010. u 2011., a iz 2011. u 2012.

Broj zahteva

Uvid u zahteve za subvencije pokazuje da je broj podnetih zahteva u 2011. veći za 103 ili za nešto manje od 25% u odnosu na 2010. Medjutim, broj odobrenih zahteva i zaključenih ugovora nije ispratio ovu tendenciju povećanja u 2011. Naprotiv, u ovim kategorijama cifre su približne u obe posmatrane godine.

Tabela 24 - Zahtevi, zbirni podaci, svi ugovori

Programi / Zahtevi	2010	2011	Ukupno 2010, 2011
Podneti	454	557	1 011
Odobreni	374	363	737
Zaključeni ugovori	238	301	539

Ako uporedimo broj odobrenih zahteva u odnosu na podnete, vidimo da on u 2010-toj, čini 82%, a u 2011. godini 65% podnetih zahteva, što praktično znači da u 2011., nije odgovoreno na povećane potrebe nezaposlenih osoba.

Tabela 25 - Uporedni pregled realizacije LAPZ-a 2010. i 2011., po programima

Program i / Zahtevi	2010			2011		
	Opremanje novih radnih mesta	Samozapošljavanje	Pripravnici/e	Opremanje novih radnih mesta	Samozapošljavanje	Pripravnici/e
Podneti	120	271	63	109	258	190
Odobreni	109	206	63	104	210	49
Zaključen i ugovori	45	134	59	64	131	43

Žene

Upoređujući, iz rodne perspektive, realizaciju programa LAPZ-a, zapažamo trend smanjenja učešća žena u ukupnom broju korisnika programa u okviru LAPZ-a. Naime, procenat žena koje su dobile subvencije u 2010. godini iznosio je 55, u odnosu na 42% žena, korisnica subvencija u 2011. godini.

Ovde je važno istaći drastično smanjenje broja žena korisnica subvencija u programu samozapošljavanja. U 2010., bilo ih je 74 u odnosu na 60 muškaraca, ili 55% ukupnog broja korisnika dok je procenat žena sa kojima je zaključen ugovor za subvencije za samozapošljavanje u 2011. godini bio 34.

Tabela 26 – Žene u LAPZ-u 2010. i 2011., Zaključeni ugovori

Program	2010		2011	
	Žene	Muškarci	Žene	Muškarci
Opremanje novih radnih mesta	23	22	40	31
Samozapošljavanje	74	60	64	123
Zapošljavanje pripravnika	34	25	23	20

Zaključak

Realizacija Lokalnog akcionog plana i za 2010. i za 2011., kasnila je od samog početka. Prema rečima nadeležnih, čekalo se na sredstva iz NSZ koja su takodje kasnila. Prvi javni pozivi za podnošenje zahteva, u obe kalendarske godine, raspisani su tek u julu, više od šest meseci nakon donošenja odluka.

Potom se kasnilo sa pregledanjem prijava i donošenjem odluka, odnosno odobravanjem subvencija, i zaključivanjem ugovora; prvi ugovori zaključeni su u septembru.

Na kraju, kasnilo se i sa isplatom, pa je ona, za određeni broj zaključenih ugovora, preneti u naredne godine.

Podaci, koje smo dobile od Kancelarije za lokalni ekonomski razvoj, pokazuju da su kroz programe zapošljavanja LAPZ-a u 2011. god. odobrene ukupno 363 subvencije i zaključeni ugovori za 301 osobu. Broj osoba koje su odustale od subvencije je 62, što čini 17% odobrenih radnih mesta i dovodi u pitanje stvarnu podsticajnost mera predviđenih LAPZ-om. U 2010. godini, odobrena su 374 zahteva za subvencije i zaključeni ugovori za 283 osobe.

Već je konstatovano da Lokalni akcioni plan zapošljavanja Kruševca prepoznaje teže zapošljive kategorije stanovništva, ali na bazičnom nivou, što znači da ih identifikuje i navodi najopštije karakteristike svake kategorije. Plan ne sadrži detaljan opis uzroka i posledica problema koje imaju teže zapošljive kategorije stanovništva i nema rodnu statistiku u okviru svake pojedinačne teže zapošljive kategorije. Osim cifara koje govore o udelu žena u ukupnom broju nezaposlenih ni u jednoj drugoj kategoriji na osnovu LAPZ-a ne znamo koliko je žena a koliko muškaraca, kao ni kako se to odražava, i na zapošljavanje, i na sveukupni položaj žena. Pet (5) dodatnih poena pokazalo se nedovoljno motivišućom merom za poslodavce/ke da bi zaposlili/e pripadnike/ce marginalizovanih kategorija.

Važno je istaći i da među onima koji odlučuju o programima, kriterijumima i odobravanju zahteva, nema predstavnika/ca teže zapošljivih kategorija iako zakonske

mogućnosti (Odluka o osnivanju saveta za zapošljavanje Kruševca) postoje. Primera radi, kao jednu od posebno osetljivih grupa nezaposlenih, LAPZ identifikuje Rome i Romkinje, koje najčešće nizak stepen obrazovanja čini nekonkurentnim na tržištu rada. Činjenica je, dalje, da određeni broj pripadnika/ca ove populacije još ne poseduje lične isprave. Diskutabilan je i broj stanovnika/ca romske populacije. Zvanični podaci (popis) govore o brojkama daleko manjim od procena romskih nevladinih organizacija u gradu. Sa druge strane, još uvek je izrazito prisutna diskriminacija u javnosti pa će, recimo, većina poslodavaca/ki pre dati posao pripadnicima/cama većinskog stanovništva nego Romima i / ili Romkinjama. Međutim, kao što smo već napomenule, prema podacima o realizaciji LAPZ-a, u 2011. nije zaposlen/a nijedan/na pripadnik/ca ove populacije. Isto važi i za invalidkinje, dok su samo 2 invalida dobila posao.

Do sada sprovedjeni programi u okviru lokalnih akcionih planova zapošljavanja nisu uključivali žene u meri u kojoj su one ugrožene na tržištu rada. Stoga je Komisija za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena, osnovana 28.09.2011., na inicijativu *Udruženja žena Pešćanik* i na osnovu analize podataka o realizaciji LAPZ-a u 2010 i 2011., sačinila određene predloge i sugestije koje je uputila 28.11.2011. Savetu za zapošljavanje grada Kruševca.

Komisija je predložila da se poboljša obaveštenost nezaposlenih o uslovima konkursa za dodelu sredstava, detaljno istraže lokalni ekonomski resursi i razvojne potrebe, oslobađanje od gradskih taksi, veće izdvajanje za opremanje radnih mesta, osnivanje posebnog Fonda za samozapošljavanje žena. Predloženo je i uvođenje oslobađanja početnica u biznisu od davanja koja pripadaju lokalnoj samoupravi, i to od jedne do tri godine.

Članice Komisije predložile su i da se u akcioni plan ugradi precizan kalendar aktivnosti, kao i da se za sastav Saveta za zapošljavanje uvedu kvote od najmanje 30% manje zastupljenog pola, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Komisija je konstatovala i da bi bilo neophodno obezbediti praćenje realizacije Lokalnog akcionog plana.

Razmatrajući predloge Komisije, Savet za zapošljavanje je na sednici⁴⁷ najavio uključivanje žena u članstvo Saveta ali se to, do završetka ove publikacije, nije dogodilo.

Decembra 2011., Skupština Kruševca usvojila je izmene odluke o lokalnim komunalnim taksama, koja predviđa umanjene taksi za novoosnovane radnje, odnosno preduzeća u prvoj godini za 80, odnosno 50 odsto. Usvojene su i izmene odluke o naknadi za uređenje gradskog građevinskog zemljišta, tako da se investitorima koji će u novom objektu zaposliti 10 radnika naknada umanjuje za 5 odsto, a za svakog narednog zaposlenog za dodatnih 0,5 odsto, a svih 100 odsto oslobođen je onaj ko zaposli 200 radnika.

Da li će i koliko, pomenuta odluka uticati na promene u realizaciji LAPZ-a, teško je u ovom trenutku reći. Takođe je nezahvalno prognozirati da li će i kada Savet ispuniti ono što je obećano javnosti na sednici, odnosno da li će se u njegovom sastavu naći žene. Prve informacije i aktivnosti u vezi sa sprovođenjem Lokalnog akcionog plana zapošljavanja za Kruševac za 2012. godinu ne govore mnogo, osim da se ništa značajnije neće menjati kada je reč o programima i kriterijumima. Međutim, kao pozitivno treba istaći činjenicu da se u „priču“ o aktivnom zapošljavanju ulazi mnogo ranije, u poredjenju sa prethodne 2 godine.

4.5. Lokalni akcioni plan zapošljavanja za 2012. – opšte napomene

Usvajanje i vrednost LAPZ-a za 2012.

Lokalni akcioni plan za zapošljavanje za 2012. godinu, usvojen je na sednici Skupštine 26. decembra 2011. Plan je “težak” 38,5 miliona dinara, uz očekivanje da će iz republičke kase stići dodatnih 26 miliona i planom da se, kroz tri programa koje će podržavati, zaposli 412 lica, a za razliku od prošlogodišnjeg, ovaj

⁴⁷ Sednica Saveta za zapošljavanje održana je 12. decembra 2011.

plan predviđa povećanje subvencije za nova radna mesta sa 100 na 120 hiljada dinara.

Napominjemo da u međuvremenu, očekivani ugovor sa Nacionalnom službom zapošljavanja nije potpisan, prema nekim tumačenjima i zato što su ovogodišnja sredstva NSZ za ove namene značajno umanjena i mogu iznositi 15 do 25 odsto od sredstava opredeljenih lokalnim budžetom. U slučaju Kruševca, to učešće bi iznosilo 15 odsto i kao takvo bilo nedovoljno te je gradska uprava odlučila da za sredstva iz NSZ ove godine jednostavno ne konkuriše.

Raspisivanje poziva

Za razliku od prošle godine, grad je prvi javni poziv za realizaciju programa subvencija, raspisao mnogo ranije, 23 marta. Poziv se odnosi na realizaciju programa "Pripravnici 2012.", uslovi za konkurisanje se nisu menjali u odnosu na prošlu godinu, a rok za podnošenje zahteva je bio 23. april.

17. aprila Grad Kruševac raspisao je i javni poziv poslodavcima za dodelu subvencija za otvaranje novih radnih mesta u 2012. godini.

5. PREPORUKE

5.1. Opšte napomene

Lokalni akcioni plan zapošljavanja u Kruševcu ima za cilj smanjenje nezaposlenosti. Plan predstavlja model aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou i kao takav izraz je (ili to treba da bude) decentralizacije zapošljavanja i lokalne inicijative u toj oblasti.

Grad je prvi Lokalni plan zapošljavanja doneo 2010. godine i on se, kao i onaj naredne 2011. godine sastojao od tri programa: opremanje novih radnih mesta, samozapošljavanje i zapošljavanja pripravnika.

Sredstva za realizaciju LAPZa 2010. i 2011. obezbedjivali su, u istom iznosu, Grad Kruševac i Nacionalna služba zapošljavanja i ta suma zvanično je iznosila 60 miliona dinara, dok su za 2012. godinu predviđena sredstva u iznosu od 45 miliona dinara. Pri tom, treba imati u vidu da je u 2012. godinu preneto 6,5 miliona sredstava iz 2011. odnosno za realizaciju plana za 2011. To, zapravo, znači da je za 2012. godinu planirano ne 45 kako se "čita" na prvi pogled nego 38,5 miliona dinara.

Tokom prethodne 2 godine u okviru LAPZ-a programa posao je dobilo 647 nezaposlenih osoba uz ulaganje oko 82 miliona dinara.

Analiza realizacije Lokalnog akcionog plana zapošljavanja pokazuje da od 3 osnovna cilja, onaj koji se odnosi na zapošljavanje teže zapošljivih osoba i ranjivih kategorija teško da se može smatrati ostavarenim. O razlozima je dosta već rečeno u tekstu publikacije. Kada je reč o druga dva cilja, ona bi zahtevala opsežnija istraživanja koja bi svakako morala da imaju rodnu dimenziju.

5.2. Izrada preporuka

Odsustvo jasno definisanih rokova, nedostatak detaljnog i preciznog rasporeda aktivnosti i koraka, nepridržavanje rasporeda tamo gde je on i postojao, otežavalo je praćenje realizacije Lokalnog akcionog plana zapošljavanja u Kruševcu za 2011., odnosno prikupljanje podataka. Događalo se da smo podatke o istim aktivnostima, pojavama i dešavanjima morale da tražimo više puta jer su prethodno dobijeni bili „demantovani“ novim.

Prilikom izrade preporuka za predstavnike/ce gradske uprave, Savet za zapošljavanje i Nacionalnu službu zapošljavanja u Kruševcu, osim na dobijene informacije, podatke i dokumenta, oslanjale smo se na preporuke Komisije za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena, dostavljene Savetu za zapošljavanje. Uzimale smo, takodje, u obzir informacije u medijima o realizaciji Lokalnog akcionog plana i izjave koje su predstavnici Gradske uprave, Saveta za zapošljavanje i Nacionalne službe, filijala Kruševac davali medijima. Takođe smo pokušale da preporuke definišemo u skladu sa odredbama važnih strateških dokumenata države (Strategija za poboljšanje položaja žena i unapredjenje rodne ravnopravnosti, Nacionalna strategija zapošljavanja) i odredbama Strategije lokalnog održivog razvoja grada, kao i odlukama i rešenjima u oblasti aktivne politike zapošljavanja u Kruševcu.

Preporuke smo grupisale prema odgovornosti, koju u odnosu na predložene potrebne promene imaju određeni subjekti u sferi formulisanja opštih politika razvoja grada i posebno politike zapošljavanja.

PREPORUKE GRADSKOJ UPRAVI KRUŠEVCA

1. Uvesti redovnu rodnu edukaciju za zaposlene u gradskoj upravi i institucijama

Neophodno je da gradska uprava uvede i organizuje redovnu edukaciju o položaju žena, rodnoj ravnopravnosti i rodnom budžetiranju za zaposlene, kako u upravi tako i u državnim institucijama i ustanovama. Savet za rodnu ravnopravnost u saradnji sa ženskim organizacijama treba da osmisli i realizuje edukaciju.

Obrazloženje: Iskustva *Udruženja žena Peščanik* stečena u kontaktima sa predstavnicima/cama lokalne uprave i institucija tokom realizacije različitih projekata, uključujući i “Urođnjavanje politike zapošljavanja grada Kruševca” govore o rodnoj nesenzibilisanosti donosilaca/teljki odluka, nepoznavanju zakonskog okvira za unapredjenje ravnopravnosti polova i neprepoznavanju značaja rodne ravnopravnosti za razvoj i demokratizaciju društva. Edukacija bi doprinela boljem razumevanju pozicije žena u društvu i problema diskriminacije po polu što bi u budućnosti dovelo do kreiranja, donošenja i primenjivanja adekvatnijih i stvarnosti primerenijih politika koje mogu odgovoriti na istinske potrebe građanki i građana, potrebe unapređenja koncepta ljudskih prava i ekonomskog i društvenog razvoja.

PREPORUKE GRADSKOJ UPRAVI KRUŠEVCA I SAVETU ZA ZAPOŠLJAVANJE

1. Imenovati najmanje 30% žena u sastav Saveta za zapošljavanje

U sastav Saveta neophodno je imenovati najmanje 30% žena kao manje zastupljenog pola na mestima odlučivanja.

Obrazloženje: Ustav Srbije garantuje jednake mogućnosti za žene i muškarce. U Srbiji je zabranjena diskriminacija po polu. Zakon o rodnoj ravnopravnosti obavezuje državu da preduzme sve raspoložive mere u cilju eliminisanja ovog tipa diskriminacije (član 14)⁴⁸, i omogući da u državnim organima i telima bude 30% predstavnika/ca manje zastupljenog pola.

2. Imenovati predstavnika/cu drugih teže zapošljivih kategorija u Savet

Bilo bi poželjno da gradska uprava i Savet osim obaveznog imenovanja žena u sastav Saveta razmotre mogućnost eventualnog uključivanja i predstavnika drugih teže zapošljivih kategorija u članstvo Saveta.

Obrazloženje: Lokalni akcioni plan zapošljavanja kao jedan od ciljeva ima upravo zapošljavanje teže zapošljivih i ranjivih kategorija stanovništva a sama činjenica da se u Savetu nalazi makar jedan reprezent/kinja pomenutih kategorija govori bi u prilog ozbiljnih namera u ostvarenju navedenog cilja.

PREPORUKE GRADSKOJ UPRAVI, SAVETU ZA ZAPOSŁJAVANJE I GRADSKOJ FILIJALI NACIONALNE SLUŐBE ZAPOSŁJAVANJA

1. Obezbediti redovno prikupljanje i razvrstavanje podataka o problemu nezaposlenosti po polu

Neophodno je obezbeđivanje organizovanog, sveobuhvatnog i redovnog istraživanja konteksta u kojem se sprovodi Lokalni akcioni plan zapošljavanja, odnosno situacije i kretanja na tržištu rada i potreba nezaposlenih osoba. Istraživanja treba da obavljaju stručne službe i agencije u saradnji sa nevladinim organizacijama koje se bave ekonomskim temama i /

⁴⁸ Zakon o ravnopravnosti polova, Jednaka dostupnost poslova i položaja, www.gendernet.rs

ili za ciljnu grupu svog rada imaju marginalizovane odnosno teže zapošljive kategorije stanovništva.

Objasnenje: Lokalni akcioni plan zapošljavanja mora biti izraz potreba građanki i građana na teritoriji lokalne zajednice. To znači da mora uključivati specifičnosti područja, radne snage i tržišta rada, potrebe razvoja društva... LAPZ za 2011. godinu ne razlikuje se značajnije od onog u 2010. godini niti, sa druge strane od plana za 2012. godinu što navodi na pretpostavku da se tekst LAPZ-a zapravo prepisuje iz godinu u godinu uz minimale izmene. Pri tom je LAPZ sasvim „oslonjen“ na predlog Nacionalnog plana zapošljavanja koji je sačinila NSZ. **Redovno praćenje i analiziranje konteksta i trendova na lokalnom nivou omogućava pribavljanje većeg broja informacija, prepoznavanje i razumevanje specifičnosti sredine, unapredjenje saznanja o potrebama nezaposlenih osoba, a time i saznanja o tome kakav Lokalni plan zapošljavanja treba kreirati, odnosno kakav Plan je potreban lokalnoj zajednici.**

2. Unaprediti sistem obaveštavanja nezaposlenih o LAPZ-u

Potrebno je unaprediti sistem obaveštavanja, upoznavanja i pozivanja nezaposlenih da se prijave / konkurišu za sredstva iz programa u okviru plana zapošljavanja i učiniti da informacije postanu dostupnije teže zapošljivim kategorijama stanovništva, kao i ostalim zainteresovanim osobama.

Objasnenje: Istraživanje koje su, u okviru projekta, među ženama na evidenciji službe zapošljavanja sprovele članice *Udruženja žena Peščanik*, pokazalo je da 20% ispitanih žena sa osnovnom školom nije čulo za postojanje LAPZ-a, kao ni 12% sa trećim stepenom obrazovanja i 4% sa višom/visokom školom. One koje su čule/saznale za LAPZ najčešće su na pitanje *Kako?* odgovarale: „od prijatelja“, „putem interneta“ i „oglasne table“.

Poseban problem u vezi sa obaveštavanjem aplikantata/kinja o LAPZ-u može biti nedostupnost pojedinih

vidova obaveštavanja pojedinim kategorijama nezaposlenih, na primer putem interneta, bilo zbog neposedovanja istog ili nedostatka znanja za njegovo korišćenje.

Obogaćivanje načina i brojnosti informacija o LAPZ-u moglo bi da rezultira većim interesovanjem za programe u okviru LAPZ-a i većim brojem podnetih zahteva a ukoliko se to ne bi dogodilo moglo bi biti jedan od pokazatelja da LAPZ nije pogodio ciljeve.

3. Usaglasiti LAPZ sa drugim razvojnim planovima i dokumentima

Lokalni akcioni plan mora biti usaglašen sa drugim razvojnim dokumentima, na oba nivoa, nacionalnom i lokalnom, a posebno sa Strategijom održivog lokalnog razvoja.

Obrazloženje: Problem nezaposlenosti nije izolovan od drugih problema kao što ni pitanje nezaposlenosti ne postoji samo za sebe bez i povezanosti sa drugim društvenim oblastima. Društveni razvoj zahteva viziju, sveobuhvatno razmišljanje, anticipaciju odnosno predviđanje, povezivanje i sinhronizaciju različitih oblasti i elemenata. Povezivanje razvojnih dokumenata pokazuje da lokalna uprava vodi politiku koja sadrži upravo opisane aspekte.

4. Precizno utvrditi dinamiku i raspored aktivnosti prilikom realizacije LAPZ-a

Neophodno je utvrditi što precizniju dinamiku realizacije plana i pridržavati se utvrdjenog rasporeda.

Obrazloženje: Kao pretnju ostvarenju/realizaciji Lokalnog akcionog plana, SWOT analiza u dokumentu prepoznaje/identifikuje kašnjenje u realizaciji Plana. SWOT je u pravu.

Plan je usvojen u decembru 2010, a prvi javni poziv, za programe zapošljavanja i samozapošljavanja objavljen je sa zakašnjenjem od 6 (!) meseci. Javni poziv za zapošljavanje

pripravnik/ca kasnio je i više - objavljen je tek u oktobru. Sa takvim „prolaznim vremenom“ bilo je nelogično očekivati da će, imajući u vidu uobičajenu praksu prijavljivanja/odlučivanja po krugovima, plan biti realizovan do kraja godine. I nije. Realizacija plana za 2011. nastavljena je tokom 2012., uz „prelivanje“ sredstava. Kao što je i u 2011. godini realizovan i deo plana iz 2010. godine i prenet deo sredstava. Takva pojava otežava praćenje šta se stvarno događa sa zahtevima i sredstvima i dovodi do realnog smanjenja izdvajanja za realizaciju plana.

Zato bi utvrđena dinamika realizacije i pridržavanje rasporeda omogućili lakše praćenje realizacije LAPZ-a i, istovremeno, otklonili eventualne sumnje u moguću zloupotrebu sredstava.

5. Obezbediti informisanje javnosti o realizaciji LAPZ-a

Neophodno je obezbediti, redovno, kompletno, objektivno i sukcesivno informisanje javnosti o toku implementacije Lokalnog akcionog plana zapošljavanja, kao i rezultatima i efektima njegove realizacije u rešavanju problema nezaposlenosti u zajednici.

Obrazloženje: Dva su osnovna razloga za ovu preporuku. Prvi je da bi gradska uprava i ostali akteri realizacije LAPZ-a pokazali da im je stalo do mišljenja onih čiji novac iz budžeta troše. Drugi razlog nalaže zahtev za transparentnošću i odgovornim upravljanjem od strane državnih organa i tela.

6. Istražiti razloge odustajanja dobitnika/ca subvencija

Smatramo da bi bilo veoma korisno uraditi istraživanje o razlozima odustajanja osoba od subvencija za koje su podnele zahtev i dobile odobrenje i analizirati dobijene informacije u svetlu drugih aspekata Lokalnog plana zapošljavanja.

Obrazloženje: Sagledavanje razloga odustajanja od već odobrenih subvencija može pokazati gde su propusti i pomoći da

se otklone ako su, recimo, proceduralne ili neke druge prirode koja dozvoljava određene intervencije.

7. Uspostaviti monitoring realizacije LAPZ-a

Od velike je važnosti izgradnja mehanizama za praćenje celokupne realizacije LAPZ-a, počev od donošenja Plana, utvrđivanja kriterijuma za dodelu subvencija, raspisivanja javnih poziva, preko razmatranja i odobravanja zahteva i zaključivanja ugovora do sagledavanja efekata, kako kratkoročnih tako i onih dugoročnih, koji se odnose na sudbinu pokrenutih poslova, osnovanih preduzeća i otvorenih radnih mesta nakon isteka perioda na koji je subvencija odobrena.

Obrazloženje: Anketirajući korisnice programa samozapošljavanja za 2010. godinu, *Udruženje žena Peščanik* je došlo do saznanja da je od 10 pokrenutih biznisa opstao samo 1, što ozbiljno dovodi u pitanje svrsishodnost i smisao samog programa.

U slučaju da se prilikom monitoringa i kod drugih programa pokaže ovako mala srazmera opstanka posle isteka ugovornog perioda, predstavnici/e gradske uprave i odgovorni za kreiranje i realizaciju programa morali bi ozbiljno da razmotre da li on, osim neospornih kratkoročnih efekata, ima bilo kakve dugoročnije efekte, odnosno da li je održiv, koristan i primenjiv na „duže staze“.

To bi, istovremeno, tvorcima budućih planova i programa zapošljavanja omogućilo da kontinuirano unapredjuju lokalne razvojne politike, uključujući i onu u oblasti zapošljavanja.

8. Razmotriti mogućnost osnivanja posebnog Fonda za samozapošljavanje žena ili odvajanje posebnih sredstava namenjenih ženama korisnicama u okviru programa samozapošljavanja LAPZ-a

Potrebno je detaljno i ozbiljno razmotriti predlog Komisije za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena o osnivanju

posebnog Fonda za samozapošljavanje žena ili odvajanja posebnih sredstava namenjenih (samo)zapošljavanju žena.

Obrazloženje: Iznos od 160 000 dinara za pokretanje posla je, kako primećuje i pomenuta komisija, premali. Istraživanja *Udruženja žena Peščanik* medju korisnicama sredstava u 2010. godini pokazuju da je svaka od 10 žena sa kojima smo razgovarale potvrdila da je morala da uloži i dodatna sredstva i to najmanje polovinu sume od 160 000, vrlo često “bar još toliko” a neke od sagovornica su morale da ulože još “dva puta toliko”.

Žene najčešće nemaju početni kapital jer se novac kao i vlasništvo nad imovinom u 80 posto slučajeva nalaze u rukama muškaraca.

Žene, dalje, nisu samo teža zapošljiva kategorija po osnovu pola, nego čine izrazitu većinu u kategoriji žrtava porodičnog nasilja i trgovine ljudima, većinu među dugoročno nezaposlenim licima, mladima do 30 i starijima od 50 godina i bar polovinu nezaposlenih u svim ostalim teže zapošljivim kategorijama: osobe sa invaliditetom, osobe romske nacionalnosti, izbegle i raseljene osobe, povratnici po sporazumu o readmisiji i oni koji koriste materijalno obezbeđenje.

Kada se podaci o realizaciji LAPZ-a uporede sa stanjem na evidenciji NSZ, prema kojoj, podsetimo, žene čine 54% nezaposlenih, očito je da aktivna politika zapošljavanja koju sprovodi lokalna samouprava ne dovodi do povećanog zapošljavanja žena. Naprotiv, uporedni podaci o realizaciji LAPZ-a za 2010. i 2011. govore suprotno – broj žena zaposlenih kroz programe LAPZ-a u 2011. manji je nego broj žena zaposlenih u 2010., koji je, inače, nedovoljan. Poseban fond za zapošljavanje žena, kao još jedna moguća mera pozitivne ili afirmativne akcije, stvorio bi uslove za prevaziženje postojećeg negativnog trenda.

**Prilog 1. PREGLED AKTIVNOSTI U OKVIRU PROJEKTA
„URODNJAVANJE POLITIKE ZAPOŠLJAVANJA GRADA KRUŠEVCA“**

SEMINARI

4-5/06/2011, hotel Rubin

Tema: Rodna ravnopravnost i lokalne politike i rodno odgovorno budžetiranje. Broj učesnica 13, trenerica Aleksandra Vladisavljević.

25-26/06/2011, hotel Rubin

Tema: Rodna analiza, formulisanje preporuka i akciono planiranje. 12 učesnica dok su trenerice bile Aleksandra Vladisavljević i Biljana Maletin

11/11/2011, hotel Rubin

Tema: Rodna ravnopravnost i socio-ekonomski razvoj, 21 učesnik/ca, dok je trenerica bila Aleksandra Vladisavljević

RADIONICE

07/07/2011, Teme: Budžet i javno zagovaranje, projekat, uloga i rad Saveta za rodnu ravnopravnost, budžet, pojam i definicija, budžetski rečnik i proces, ekonomija nege i upoznavanje sa pojmom rodnog budžetiranja

14/07/2011, Teme: Zakon o rodnoj ravnopravnosti, javno zagovaranje: pojam, karakteristike, diskusija

28/07/2011, Teme: Neutralan i rodno senzitivni budžet, zakonska regulativa za poboljšanje položaja žena, vežbe „Šta me sprečava da činim više za poboljšanje položaja žena“ i „Kada sam bila diskriminisana u svom privatnom životu“

04/10/2011, Teme: Analiza problema: LAPZ ne doprinosi većem zapošljavanju žena, Drvo problema i drvo rešenja, LAPZ za 2011, Realizacija LAPZ-a, presek, analiza podataka

DOPISI / INFORMACIJE / PREDLOZI:

1. Dopis Savetu za zapošljavanje, upućen 01/11/2011; Predlog da se ženama da prednost u dodeljivanju subvencija

2. Dopis Nacionaloj službi zapošljavanja, 13/06/2011; Obaveštenje o projektu i poziv na saradnju

3. Dopis Savetu za zapošljavanje, 07/07/2011; Postavljeno pitanje u kojoj je fazi realizacija Lokalnog akcionog plana zapošljavanja

4. Dopis Savetu, 26/09/2011; Zahtev za dostavljanje podataka o realizaciji LAPZ-a

5. Informacija dostavljena medijima o aktivnostima *Peščanika* na poboljšanju socio ekonomskog položaja žena, 21.04. 2011

DOKUMENTI:

1. Dokument o osnivanju Komisije za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena, 28/09/2011.

Sastav Komisije:

Ivana Lukanović, Dušica Bojović, Verica Petronijević, Savet za rodnu ravnopravnost,

Angelina Milosavljević, Mirjana Ćirić, odbornice Skupštine Grada,

Snežana Živković, NGO Romani cikna

Sladjana Tairović, NGO Romano alav

Nada Budimović, nedeljnik *Grad*

Snežana Jakovljević, Mirjana Jovanović, *Udruženje žena Peščanik*

Uloga: Praćenje efekata politike zapošljavanja i predlaganje mera i rešenja u korist unapređenja položaja žena i cele lokalne zajednice

2. Nacrt ugovora o partnerstvu na sprovođenju projekta između *Udruženja žena Peščanik* i *Saveta za rodnu ravnopravnost*

3. Sednica Komisije za poboljšanje socio ekonomskog položaja žena, 26/10/2011; Obaveštenje o kampanji za osnivanje fonda za poboljšanje položaja žena; razmatranje realizacije Lokalnog akcionog plana zapošljavanja

MEDIJSKI IZVEŠTAJI:

1. „Uvodjenje rodne perspektive u lokalne politike“, 08.07.2011, nedeljni *Grad*

2. „Peščanik predstavio projekat“, 14.06.2011, sajt dvonedelnog besplatnog oglasnika, tekst prenet iz *Grad-a*

3. „Analiziran prošlogodišnji plan“, 19.08.2011. nedeljni *Grad*

4. „Mali broj žena konkuriše za subvencije u zapošljavanju“, 14.10.2011., *Grad*

5. Izjava koordinatorke projekta o aktivnostima *Peščanika* na urođnjavanju politike zapošljavanja, 11.11.2011. TV PLUS, i Radio Televizija Kruševac, emitovano u informativnim emisijama tokom dana

6. „Olakšice za početnike u biznisu“, 16.12.2011, dnevne novine *Danas*

7. „Predlozi podsticajnih mera za zapošljavanje žena“, 23.12.2011. nedeljnik *Grad*

8. „Urođnjavanje politike zapošljavanja u Kruševcu“, 23.12.2011., nedeljnik *Pobeda*,

9. Emisija Forum u 21h, gostovanje članica Saveta za RR, razgovor o projektu i merama, 20.12.2011., Radio Televizija Kruševac

10. „Šta priča čaršija“, Saopštenje *Peščanika* o aktivnostima na unapredjenju LAPZ-a za 2012., 22.12.2011., 21 i 30, TV Plus,

11. „Rezultati LAPZ-a za 2011. sa osvrtom na Predlog mera za poboljsanje LAPZ-a za 2012.“, 10.02.2012. nedeljnik *Pobeda*

Prilog 2. „LAPZ IZ MOG UGLA“- saradnice na projektu „Urođnjavanje politike zapošljavanja grada Kruševca“ govore o radu, rezultatima i svom učešću u projektu

April 2012, Kruševac

Verica Petronijević,
članica Saveta za rodnu ravnopravnost

Savet za rodnu ravnopravnost je, u proteklom periodu, imao dobru saradnju sa NVO Peščanik. Rezultat zajedničkog rada je i osnivanje Komisije za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena pri Savetu. Komisija je svojim radom i predlozima učestvovala u kreiranju politike zapošljavanja na lokalnom nivou. Postignuti su određeni pomaci, tako da je Komisija opravdala svoje osnivanje i postojanje. Bilo bi dobro da ostane u ovom sastavu jer bi u narednom periodu bilo boljih rezultata.

Ivana Lukanović,
predsednica Saveta za rodnu ravnopravnost

Čitav ovaj projekat je kvalitetno osmišljen. Svakako su žene, koje su uzele učešće i bile angažovane, stekle nova iskustva na polju rodnog budžetiranja. Međutim, finansije su uvek bile nemoguća misija kada su žene u pitanju. Ma koliko kvalitetne i stručne bile, uvek su nailazile na zatvorena vrata. Ali, može se reći da je projekat ostvario cilj jer je u okviru Saveta za rodnu ravnopravnost osnovana Komisija za poboljšanje socio-ekonomskog položaja žena u lokalnoj zajednici. Dalji rad ove komisije će uveliko zavisiti od novog sastava Saveta i uopšte, daljeg postojanja i rada Saveta.

Mirjana Ćirić, odbornica u Skupštini

Kao odbornica Skupštine u Komisiju za poboljšanje LAPZ-a sam ušla sa puno nade da mogu mnogo, pošto znam da mnogo hoću. Oni koji odlučuju imaju prećih stvari, zar da se „mlate tim ženskim izmišljotinama“. Kažu, svi smo u istoj situaciji. Nema sluha za specifično ženske probleme... Ne, nisam zadovoljna

postignutim. Nešto jeste urađeno, ali može i mora mnogo više. Ne predajemo se i ne priznajemo poraz, jer mi to hoćemo, možemo i moramo više, jer smo žene i sve postižemo na teži način.

Angelina Milosavljević, odbornica u Skupštini

Teško je govoriti o politici zapošljavanja u Kruševcu, ako se zna da je pre trideset godina bilo zaposleno oko 46 000 ljudi..... Uvek sam se trudila da pomognem zapošljavanje ili stipendiranje žena i devojaka, od firme u kojoj sam bila zaposlena do Skupštine, u kojoj sam odbornica. Na jednom sastanku firme, gde se odlučivalo o stipendijama za Vojnu akademiju iz Zagreba, kolege su smatrale da to nije za devojke, da će se tamo udati i ostati. Žestoko sam se usprotivila i uspela da četiri devojke dobiju stipendije... 2011., u okviru ovog projekta, učestvovala sam u rodnim analizama gradskog budžeta i LAPZ-a. Naš LAPZ je urađen na osnovu Nacionalnog plana. Nije definisan mehanizam za praćenje utrošenih sredstava. Komisija za poboljšanje LAPZ-a je dala niz preporuka koje nisu baš naišle na razumevanje. Ipak, ove aktivnosti treba dalje intenzivirati.

Ova publikacija objavljena je uz podršku Agencije Ujedinjenih nacija za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women), u sklopu projekta „Unapređenje ekonomskih i socijalnih prava žena u Srbiji i u Crnoj Gori“. Projekat se sprovodi uz finansijsku podršku Vlade Kraljevine Norveške.

Stavovi izraženi u ovoj publikaciji pripadaju isključivo autorima, i ne predstavljaju nužno stavove UN Women, Ujedinjenih nacija, ili bilo koje druge organizacije pod okriljem UN-a.

This publication was produced with support from the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (UN Women), in the framework of the project “Advancing Women’s Economic and Social Rights in Serbia and Montenegro”. The project is implemented with funding from the Government of the Kingdom of Norway.

The views and analysis contained in the publication are those of the authors and do not necessarily represent the views of UN Women), the United Nations or any of its affiliated organizations.

Izdavač:

Udruženje žena Peščanik, Kruševac

Autorke publikacije:

Snežana Jakovljević

Nada Budimović

Mirjana Jovanović

Štampa:

Štamparija Sigraf, Kruševac

Tiraž:

580

Jul 2012, Kruševac

